

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

INNOVACIÓ A LES AULES: LES MINIOLIMPIADES D'ECONOMIA COM A EXPERIÈNCIA REAL PER MOTIVAR L'ALUMNAT DE 4T D'ESO

Laura Molina Juste

Màster Universitari en Formació del Professorat

(Especialitat/Itinerari d'*Economia*)

Centre d'Estudis de Postgrau

Any Acadèmic 2021-22

INNOVACIÓ A LES AULES: LES MINIOLIMPIADES D'ECONOMIA COM A EXPERIÈNCIA REAL PER MOTIVAR L'ALUMNAT DE 4T D'ESO

Laura Molina Juste

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Innovació educativa, motivació, rol docent, inclusió, aprenentatge cooperatiu.

Nom Tutor/Tutora del Treball: Cinta Roig Marles

Resum

Avui dia, motivar els alumnes de secundària és un dels principals reptes al qual s'enfronten els docents. No és una tasca fàcil, però tampoc impossible. Per aconseguir-ho, és de vital importància reflexionar sobre l'existència d'aquesta desmotivació, acceptar-la i utilitzar-la com a catalitzadora de canvis que introdueixin millores qualitatives a les aules i afavoreixin l'aprenentatge significatiu dels estudiants. Tanmateix, es requereix el suport i un treball conjunt de tots els agents que formen part del sector educatiu. La manca de motivació a secundària és un problema de tots.

La innovació educativa és un instrument que, ben emprat, pot contribuir a estimular l'alumne, a despertar el seu interès per les matèries, a implicar-se i participar a classe, a convertir-se en protagonista del seu aprenentatge i a il·lusionar-se pel seu present i futur de la seva educació. Però, hi ha consciència sobre què és realment innovar a les aules? Quins elements han d'estar presents perquè es produeixi la innovació?

Aquest treball reflexiona i dona resposta a aquestes preguntes. Així mateix, posa de manifest com la innovació educativa va més enllà d'introduir canvis, i com el rol del professor, l'educació emocional i l'atenció a la diversitat a les aules juguen un paper fonamental en la seva consecució. Finalment, presenta una proposta educativa basada en la metodologia de l'aprenentatge cooperatiu i inspirada en les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears. Està dirigida als alumnes de 4t d'ESO i un dels seus principals objectius és poder ser d'utilitat perquè la motivació torni a "brillar" a les aules de secundària.

"L'educació no consisteix a omplir un càntir, sinó en encendre un foc."

(William Butler Yeats)

Paraules clau:

Innovació educativa, motivació, rol docent, inclusió, aprenentatge cooperatiu.

Índex

1. INTRODUCCIÓ	2
2. JUSTIFICACIÓ ELECCIÓ DEL TEMA	5
3. OBJECTIUS DEL TREBALL	6
4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ	7
4.1. INNOVACIÓ A LES AULES	7
4.2. LA MOTIVACIÓ A SECUNDÀRIA	13
4.3. EL DOCENT: UN COMPONENT CLAU PER INNOVAR I MOTIVAR A LES AULES	16
4.4. EDUCACIÓ INCLUSIVA: INGREDIENT ESSENCIAL PER INNOVAR A LES AULES	21
4.5. LES MINIOLIMPIADES D'ECONOMIA DE LES ILLES BALEARS: UN REPTE PLE DE POSSIBILITATS	26
5. PROPOSTA DIDÀCTICA	28
5.1. INTRODUCCIÓ	28
5.2. OBJECTIUS	30
5.3. ELEMENTS CLAU	31
5.3.1. <i>Metodologia</i>	31
5.3.2. <i>Creació de grups</i>	33
5.3.3. <i>Rol del professor</i>	35
5.3.4. <i>Material</i>	36
5.3.5. <i>Competències</i>	37
5.4. SEQÜENCIACIÓ	39
5.5. AVALUACIÓ	45
6. CONCLUSIONS	46
7. REFERÈNCIES I BIBLIOGRAFIA	49
ANNEXOS	56

1. Introducció

Un dels grans problemes que més preocupa, i al qual s'enfronta l'educació del S.XXI a Espanya, és la desmotivació de l'alumnat de secundària. Segons l'Estudi sobre Conductes Saludables de Joves Escolaritzats (HBSC¹, 2018), quan els alumnes fan la transició de primària a l'educació secundària obligatòria (ESO) es produeix una davallada significativa del gust per aprendre i per anar a l'institut. Tanmateix, a mesura que avancen en edat, aquesta disminució es pronuncia cada vegada més. Les conseqüències d'aquesta desmotivació són greus, i tenen un impacte directe en el rendiment acadèmic i les taxes d'abandonament escolar de tots aquests alumnes.

Tal com mostren les dades més recents publicades per l'Eurostat² (2022), des de 2010 i fins al 2021, Espanya ha aconseguit abaixar la taxa d'abandonament escolar prematur (AEP) en un 14,9%. Però, encara que s'hagi produït una millora significativa que l'apropa a la mitjana europea, es troba molt allunyada de l'objectiu del 9% de l'Agenda 2030³ i continua entre els països amb una taxa d'AEP més elevada d'Europa (Choi, 2022).

Les Illes Balears presenten una situació similar. Els darrers resultats de l'Enquesta de Població Activa 2021 que va publicar el Ministeri d'Educació i Formació Professional (MEFP) mostren una disminució contínua de la taxa d'AEP des del 2014 fins al 2021 (del 32,1% fins al 15,4%). Aquesta davallada ha aprofitat a les Illes a la mitjana de l'Estat i d'Europa, però s'han de continuar fent canvis per millorar-la i assolir l'objectiu del 2030 (GOIB, 2022).

---

¹ Health Behaviour in School-aged Children. És un projecte secundat per la Organització Mundial de la Salut (OMS) en el qual s'estudien els estils de vida i comportaments dels adolescents a través d'enquestes a nens i nenes escolaritzats amb edats compreses entre 11 i 17 anys.

² Oficina Europea d'Estadística. https://ec.europa.eu/info/departments/eurostat-european-statistics_es

³ Pla d'acció internacional aprovat per la ONU que vol aconseguir un món més sostenible a partir de la consecució de 17 objectius i 169 metes. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/development-agenda/>

El fracàs escolar, el qual està directament relacionat amb l'abandonament dels estudis, és també producte de la desmotivació a secundària. D'acord amb fonts del MEFP, l'any 2019 prop d'un 40% de joves que van deixar els seus estudis a Espanya no van obtenir el graduat de l'ESO (Sancho, 2021).

Les causes d'aquesta problemàtica són diverses i, a més a més, complexes. Per aquesta raó, es requereix l'esforç conjunt i cooperatiu de tots els agents que participen en el sector educatiu: instituts, professorat, famílies, entorn, Ministeri d'Educació i autonomies. No només per pal·liar aquest fet contundent de falta de motivació a secundària, sinó per evitar l'impacte imminent que tindrà a la llarga en les taxes d'atur juvenil i en la qualitat de vida d'aquests alumnes.

Davant de totes aquestes dades i perspectiva, què es pot fer? Com s'ha d'actuar perquè la motivació es converteixi en un dels elements més visibles a les aules de secundària? El treball que presento a continuació s'aproxima a una possible solució mitjançant la innovació educativa i una "manera de ser i fer" del docent en el procés d'ensenyament aprenentatge dels alumnes de 4t d'ESO. Són dos elements clau per aconseguir motivar-los, implicar-los i fer-los protagonistes de la seva educació. I, paral·lelament, contribuir a augmentar el seu gust per l'escola, a millorar el seu rendiment escolar, a reduir la taxa d'abandonament i ajudar-los a convertir-se en persones adultes preparades per implicar-se positivament en el funcionament de la societat que els envolta.

Per implementar la innovació educativa a les aules és necessari tenir en compte diferents factors. Per començar, hi ha tres elements fonamentals complementaris els quals han d'existir perquè es produeixi: l'innovador (professor), el projecte i el context (Zamora, 2013). Però, no és suficient amb la seva existència. És necessari que estiguin coordinats, organitzats, connectats i implicats en el que es vol assolir: motivar els alumnes i que el seu aprenentatge sigui significatiu.

En l'actualitat, el terme innovar es confon amb l'ús les noves tecnologies i l'aplicació de metodologies actives a les aules. És evident que ajuden, però no

es produeix la innovació només pel fet d'emprar-les. Perquè hi hagi innovació s'ha de produir una transformació qualitativa i un canvi de percepció i pràctica que millorin el procés d'ensenyament aprenentatge (Blanco i Messina, 2002). Per això, innovar va més enllà d'inventar i també es pot aconseguir perfeccionant i enriquint el que ja s'està fent servir (Fidalgo, 2021).

El rol del professor juga un paper essencial a l'hora d'innovar i motivar l'alumnat de secundària. La seva actitud, implicació i comportament afectarà el grau d'assoliment dels objectius marcats. La seva funció va més enllà de transmetre coneixements. Ha de convertir-se en un facilitador i guia que situï l'alumne en el centre, perquè es converteix en el protagonista i responsable del seu aprenentatge.

Tanmateix, la relació que el docent estableixi amb el grup classe determinarà l'èxit o el fracàs del projecte educatiu innovador que es pretengui implementar a les aules. Perquè triomfi i es pugui dur a terme de manera positiva, la confiança i el respecte hi han d'estar presents. Per això, el rol del professor ha d'incloure l'acció de crear, nodrir i fomentar relacions enriquidores entre els seus alumnes. Realitzar activitats i dinàmiques amb ells per establir les normes de comportament, per atendre a la diversitat i per definir els valors principals del grup, ajuden a assentar les bases per aconseguir-ho. Així com exercicis d'educació i gestió emocional que els permetin expressar-se amb naturalitat i els ensenyin a escoltar i comprendre els seus companys. Hem de recordar que els alumnes de secundària es troben en una fase vertaderament significativa del seu desenvolupament personal i acadèmic -l'adolescència-, on la vulnerabilitat està més present que mai. Necessiten ser escoltats, reconeguts i acceptats.

Un dels objectius principals de la proposta didàctica que trobareu a l'apartat 5 és el d'aconseguir innovar a les aules a través d'un element extern, com són les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears, amb la finalitat de motivar l'alumnat de 4t d'ESO. Per assolir-ho, utilitzarem la metodologia activa de l'aprenentatge cooperatiu i tots els elements que l'acompanyen. Aquesta,

afavoreix l'adquisició dels continguts i competències per part dels alumnes, i alhora, ajuda a crear un espai inclusiu on poder atendre a la diversitat a les aules. Perquè, avui dia, no podem parlar d'innovació sense inclusió.

Aquest treball de fi de màster és un “viatge” amb una finalitat clara: afavorir l'aprenentatge significatiu dels alumnes. Durant el seu transcurs, ens aturarem en punts fonamentals com ara la innovació educativa, la motivació a secundària i l'educació inclusiva, fins a arribar a la destinació final: les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears. Un viatge ple de reptes, de reflexions i d'actuacions proposades a docents que, com jo, volen contribuir a l'assoliment de l'ODS 4⁴ de l'Agenda 2030. I també millorar el rendiment dels seus alumnes, reduir les taxes de fracàs i abandonament escolar, deixar una empremta significativa en el seu procés de desenvolupament com a persones, i aportar valor en el tan necessari i meravellós sector educatiu.

2. Justificació elecció del tema

Des del començament del Màster de Formació del Professorat a la UIB, la paraula motivació ha estat present a totes les assignatures. La gran majoria de professors han emfatitzat en la importància de la seva existència a les aules de secundària. Personalment, havia llegit notícies i articles relacionats amb aquest concepte, però no va ser fins que vaig cursar el màster quan vaig ser conscient de les conseqüències de la seva mancança als instituts: alumnes desmotivats, taxes de fracàs i abandonament escolar preocupants, professors i professores desil·lusionats... Vaig topar de front amb la realitat i vaig sentir tristesa al veure com aquest problema, que jo mateixa vaig experimentar a la meua etapa de secundària, no només continuava present, sinó que és un dels més greus que afecta el sector educatiu.

---

⁴ Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4: garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom (ONU, 2022).

A l'assignatura "Característiques Organitzatives i Curriculars de les Etapes i dels Centres" ens van parlar sobre la gran necessitat d'innovar i implementar diferents metodologies actives i inclusives a les aules, així com canviar la mirada que teníem sobre com ensenyar i educar. Recordo que vaig pensar que m'encantaria formar part d'aquest canvi i que quan fos professora innovaria i faria el que fos necessari per "fer reviure" la "tan estimada" motivació. I és que, per a mi, com pels alumnes de secundària, és essencial per poder aprendre.

Més tard, va arribar el primer període de pràctiques del màster (observació) on, a part d'integrar, sorprendre'm i corroborar aprenentatges, vaig descobrir les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears. De sobte, tot va tenir sentit: per motivar he d'innovar, he de provar coses noves, he d'experimentar a les aules, he de "despertar" la motivació intrínseca dels alumnes, m'he d'atrevir... tenia una gran oportunitat per fer-ho! Vaig parlar amb la meva tutora de pràctiques i li vaig proposar un projecte innovador d'entrenament pels alumnes de 4t d'ESO per les proves oficials de les Miniolimpíades. La meva tutora, a qui agraeixo la seva generositat, ajuda i apertura, ho va acceptar, i va ser en aquell precís moment quan van néixer el tema i la proposta didàctica d'aquest TFM. Al meu cap ho tenia claríssim, i també al meu cor. Ja no sentia tristesa, sinó tot el contrari: alegria i motivació.

3. Objectius del treball

L'objectiu general del meu treball és investigar per crear una proposta didàctica que contribueixi a transformar una de les problemàtiques actuals més preocupants a l'educació de l'alumnat de secundària, com és la desmotivació, en una oportunitat per innovar a les aules, motivar, crear relacions enriquidores entre professors i estudiants, i aconseguir que el seu aprenentatge sigui significatiu. Per poder assolir-lo, són necessaris uns objectius més concrets i específics que enumero a continuació:

1. Valorar els beneficis d'innovar a les aules a través d'experiències reals on es treballin de manera conjunta continguts, competències i emocions.
2. Demostrar que innovar va més enllà de l'ús de les noves tecnologies i que el rol del docent és fonamental per afavorir la motivació dels alumnes de secundària.
3. Defensar la necessitat de promoure la inclusió i l'atenció a la diversitat com a elements clau per generar un clima de confiança a les aules on poder innovar, aplicar la creativitat educativa i ajudar els alumnes a gestionar les seves emocions.
4. Desenvolupar una proposta didàctica motivadora aplicable en diferents matèries de 4t d'ESO on les Miniolimpiades d'Economia de les Illes Balears siguin l'element catalitzador extern per afavorir el procés d'ensenyament aprenentatge.
5. Despertar la motivació, fomentar el treball cooperatiu, potenciar la inclusivitat, i millorar l'autoconcepte i autoestima dels alumnes a qui va dirigida la meva proposta.

4. Estat de la qüestió

4.1. Innovació a les aules

“L'objectiu principal de l'educació és crear persones que siguin capaces de fer coses noves i no simplement de repetir el que altres generacions han fet.”

(Jean Piaget)

Avui dia, el concepte d'innovació educativa està constantment en boca de tots els agents que formen part de l'àmbit educatiu, i s'ha convertit en un “imprescindible” per garantir que el procés d'ensenyament i aprenentatge dels

alumnes sigui exitós. Es parla d'innovació a les aules, de centres innovadors, de metodologies innovadores, de professors innovadors... Però, què és realment la innovació educativa? Existeixen una gran quantitat d'autors i autores que ens presenten diferents definicions sobre aquest constructe:

Bolívar (2002) la descriu com el canvi de la pràctica actual cap a una nova contrastada per assolir determinats resultats en l'aprenentatge dels alumnes. Aquest canvi s'ha de produir en els materials, en l'ensenyament o en les creences. (Sánchez Ramón, 2005, p.9).

Jaume Carbonell (Cañal de León, 2022, p.11-12), entén la innovació educativa com totes les estratègies i procediments amb els quals es persegueix introduir modificacions a les pràctiques docents. Opina que és un viatge en el qual ens hem d'aturar a observar el funcionament de les aules, com s'organitzen els centres, l'entorn educatiu i també el "modus operandi" dels professors. La seva intenció i propòsit, diu Carbonell, *és alterar la realitat vigent, modificant concepcions i actituds, alterant mètodes i intervencions i millorant o transformant, depenent dels casos, els processos d'ensenyament i aprenentatge.*

Rodríguez i Pozuelos (2012) estableixen que la innovació cerca de manera intencionada la millora, i que no es dona de manera natural o pel fet d'aplicar una estratègia o tècnica. Pels autors, es produeix perquè les persones que formen part del procés d'innovació es comprometen de manera conscient i deliberada.

Segons la UNESCO (2014), *"la innovació educativa és un acte deliberat i planificat de solució de problemes, que apunta a aconseguir major qualitat en els aprenentatges dels estudiants i a superar el paradigma tradicional. Implica transcendir el coneixement academicista i passar de l'aprenentatge passiu de l'estudiant a una concepció on l'aprenentatge és interacció i es construeix entre tots".*

Totes són definicions vàlides que recullen paraules clau necessàries perquè la innovació estigui present a les aules: acció permanent, canvi, procés de millora, compromís, creixement, noves pràctiques, qualitat... La innovació educativa implica un procés de canvi conscient, constant i responsable, enfocat a la millora de la pràctica docent, del procés d'ensenyament aprenentatge dels alumnes, i de la metodologia i les tècniques utilitzades. Tot això emmarcat en un context determinat anomenat "ara". Vivim en una societat on els canvis són constants i profunds, la qual cosa implica un replantejament periòdic del mode com fem les coses, per transformar el que ja no serveix, per adaptar-nos i continuar evolucionant. Són reptes que també el sector educatiu ha d'afrontar i transformar, i la innovació és una de les millors eines de què disposa per aconseguir-ho.

Les autores Linda Kaser i Judy Halbert (2009) a l'obra d'Antoni Badia (2022) descriuen la transformació educativa com *"un procés de canvi significatiu, sistemàtic i sostingut en el temps dirigit a aconseguir l'èxit en l'aprenentatge de tots els estudiants"*, cosa que posa de manifest com la innovació és l'instrument i la transformació és la finalitat. Per això, aquest treball de fi de màster i la proposta didàctica plantejada estan enfocats en com un element innovador com són les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears, poden assolir una transformació educativa en els alumnes de 4t d'ESO en tres àmbits: cognitiu, emocional i relacional (inclusió).

Innovació educativa no és el mateix que canvi, reforma o millora del sistema educatiu. Blanco i Messina (2002) afirmen que no només és important tenir clara la definició d'innovació a l'educació, sinó també investigar-la i analitzar-la. Proposen els següents requisits (basats en el seu l'estudi⁵ de definicions de diferents autors), per diferenciar si és o no és innovació (p. 63 – 74):

---

⁵ Estudi "Estado del Arte de las Innovaciones Educativas en América Latina y el Caribe, propiciado por el Convenio Andrés Bello".

- Perquè hi hagi innovació s'ha de produir transformació i un canvi qualitatiu rellevant, no només una millora o adaptació.
- Innovar no és necessàriament inventar. Ha de ser alguna novetat que contribueixi a avançar i prosperar.
- Comporta una intencionalitat i ha de ser planificada.
- Constitueix un mitjà per millorar els propòsits de l'educació.
- Significa acceptar-la i fer-la seva per aquells que l'han de dur a terme.
- Representa un canvi de percepció i de pràctica.
- És un procés inacabat que convida a reflexionar a través de posar-lo a la pràctica.

Una vegada posat de manifest el significat d'innovar, el que es pretén aconseguir i els seus trets característics, què es necessita perquè la innovació es produeixi a les aules? Segons el model desenvolupat per Zhao et al. (2002) al treball de Zamora (2013) existeixen tres dimensions bàsiques a l'hora de comprendre el procés d'implantació d'una innovació educativa: l'innovador (docent), la innovació (projecte) i el context (centre). Qualsevol proposta, per molt innovadora que sigui, no podrà obtenir el seu propòsit ni la transformació educativa desitjada sense el suport dels docents i del centre educatiu. Es necessiten professors que es plantegin la seva manera d'ensenyar, que revisin les seves pràctiques, amb una mentalitat oberta i receptiva, i il·lusionats per innovar. Requereix també centres compromesos, amb desig de canviar per millorar, que investiguen metodologies i activitats adients amb les necessitats dels alumnes, i que les posen en pràctica. Innovar a les aules és un treball en grup que requereix la implicació de tots els agents educatius, incloent-hi també a l'Estat i les administracions.

La nova *Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre*⁶, per la que es modifica la *Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig*⁷, d'Educació, aposta per la innovació educativa i reflecteix, en la modificació de la "*Disposició trenta-cinquena. Promoció de la*

---

⁶ https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2020-17264

⁷ <https://www.boe.es/eli/es/lo/2006/05/03/2/con>

investigació i innovació educatives” aquesta col·laboració i responsabilitat grupal mencionada en el paràgraf anterior. La llei diu:

“El Ministeri responsable d'Educació i les administracions educatives facilitaran la identificació de grups d'investigació i innovació educatives, fomentaran la creació de bases unificades de coneixement, evidències i bones pràctiques, i promouran el desenvolupament de centres d'investigació que siguin referents especialitzats, amb la finalitat de millorar les pràctiques docents i els processos educatius, elevar els resultats i assegurar la qualitat de l'educació amb major equitat i inclusió. Així mateix, promouran la difusió d'experiències i l'intercanvi dels resultats rellevants de la investigació i innovació educatives entre xarxes de centres educatius i les universitats.”

Aquesta nova llei LOMLOE⁸, amb l'objectiu de millorar la qualitat de l'educació, contempla també la transformació que ha viscut la societat i posa de manifest la necessitat d'adaptar el sistema educatiu a tots aquests reptes. Per això, proposa millorar la manera de preparar els alumnes pel seu futur a través de canvis innovadors perquè ells siguin els protagonistes i no els continguts. Enrere ha quedat l'aprenentatge memorístic i competitiu, i s'ha reforçat l'aprenentatge competencial i orgànic, el treball cooperatiu i l'enfocament transversal.

Com hem mencionat abans, la innovació educativa ha d'adaptar-se als canvis de la societat i provocar millores en els processos educatius. Per aconseguir-ho, és necessari executar diferents metodologies i fer activitats motivadores amb els alumnes que s'adaptin a les seves necessitats reals. Àngel Fidalgo (2021), president de comitè organitzador del CINAIC⁹ i guanyador del “Premi a la Innovació Educativa per la Universitat Politècnica de Madrid” (2015), explica a la seva classe en línia que innovar a les aules es pot fer de diferents maneres. Amb metodologies molt *“emprades de tota la vida”* com les classes magistrals, les classes pràctiques, tutories, treballs individuals, avaluació sumativa... o fent

---

⁸ Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, d'Educació, per la que es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig⁸, d'Educació.

⁹ Congrés Internacional sobre Aprenentatge, Innovació i Competitivitat.

servir metodologies no tan conegudes o poc utilitzades com les basades en el connectivisme i cooperació, tutories proactives¹⁰ o l'aprenentatge informal i continu. A les primeres, la innovació educativa les millora i les fa més eficaces, i a les darreres, en permet la implementació provocant un efecte transformador del procés d'ensenyament aprenentatge. (Canal UPM, 2013). Per tant, innovar no és només aplicar novetats sinó també millorar el que ja s'està fent servir.

A l'assignatura de "Metodologia i Recursos en el Procés d'Ensenyament i Aprenentatge a l'Àrea d'Economia" del Màster de Formació del Professorat (MFP), vaig descobrir les metodologies actives i el seu impacte enriquidor en el procés d'ensenyament i aprenentatge. Són moltes i diverses les que es poden aplicar a les aules, com per exemple l'Aprenentatge Basat en Projectes (ABP), l'Aprenentatge Basat en Reptes (ABR), Estudi de Casos, la Classe Invertida coneguda com a *Flipped Classroom* o l'Aprenentatge Cooperatiu¹¹ entre altres. Encara que s'emprin tècniques i procediments diferents en cadascuna d'aquestes, totes comparteixen unes característiques que les diferencien de les tècniques tradicionals: són multidisciplinàries, relacionen els continguts amb situacions de la vida diària, motiven els alumnes amb un repte o desafiament i amb una resposta o resolució, els situen com a protagonistes del seu aprenentatge i valoren amb la mateixa rellevància el coneixement, les habilitats, les competències i l'actitud dels estudiants (Equip M&L, 2021). Tenint en consideració que no s'ha de confondre innovar amb aplicar metodologies actives, avui dia són una eina imprescindible per aconseguir-lo, a més de fer prosperar la relació professor-alumne i potenciar l'aprenentatge significatiu dels joves.

El mateix succeeix amb les noves tecnologies (TIC) que, com afirma el director i mestre Óscar Martín Centeno (2020) a la seva entrevista amb el "BBVA¹² *Aprendemos Juntos*" el fet d'introduir les TIC a les aules no és innovar, encara que la manera com la utilitzem, sí. I sobretot, afirma Centeno, com la fan servir els alumnes. Quan l'emprem com una eina per a créixer la seva creativitat i

---

¹⁰ Avançar-se als dubtes abans que els alumnes els tinguin.

¹¹ Metodologia utilitzada en la proposta didàctica presentada en aquest treball.

¹² Banco Bilbao Vizcaya y Argentaria S.A.

aplicar els seus coneixements, és quan apareix la motivació que ajudarà a fer que la transformació educativa desitjada sigui significativa.

4.2. La motivació a secundària

“Per a mantenir la motivació és essencial que els joves siguin protagonistes de les seves vides i impulsors de les seves iniciatives.”

(Andrea González)

Un dels objectius de la innovació educativa és el de millorar els processos d'ensenyament i aprenentatge dels alumnes. Per poder assolir-lo, no només es necessiten metodologies, professors il·lusionats i un centre educatiu que ho sostingui, sinó també alumnes motivats i amb ganes d'aprendre. Per poder motivar-los, és necessari conèixer les característiques del grup a qui va dirigida i adaptar-la a les seves necessitats i interessos. En el cas d'aquest treball de fi de màster i la proposta didàctica, parlem d'alumnes de 4t d'ESO els quals, a part de trobar-se en un moment rellevant de transició acadèmica estan en una fase evolutiva vulnerable i plena de canvis: l'adolescència.

Josep Alcalde i Pena (2007, p.11) en el seu estudi sobre la transició del primer de Batxillerat, parla de l'adolescència com un moment de desenvolupament intens, fràgil i amb una inestabilitat emocional destacable. Per això, a l'hora de motivar un grup d'adolescents s'ha de tenir en compte el moment personal, físic, psicològic i emocional que estan experimentant. Alguns autors com Leong et al. (2018) parlen sobre la tendència a perdre la motivació en aquesta fase vital i que, a part del període evolutiu que experimenten, també els afecten la dificultat de les matèries i els canvis en el seu entorn (Sandra Vazquez-Toledo et al., 2021, p.3). Dit això, per motivar a l'alumnat de 4t d'ESO no és suficient amb innovar. És necessària una passa més enllà: posar-se en la seva situació, comprendre els motius de la seva desmotivació, acceptar-los i buscar alternatives per despertar el seu interès. Perquè això sigui possible es requereixen docents responsables i comprensius que ho incloguin a les seves pràctiques.

Existeixen diferents investigacions i estudis sobre el problema de la desmotivació de l'alumnat de secundària. Segons l'Informe Keeley, dut a terme a Anglaterra, el qual Álvaro Marchesi exposa al seu llibre¹³, al voltant d'un 40% dels alumnes de secundària tenen manca de motivació, gairebé un 60% controla el temps que falta per la finalització de les classes, i un 20% afirma que el que es fa a l'aula és avorrit (Ana La Pedagoga, 2021). L'Estudi sobre Conductes Saludables de Joves Escolaritzats 2020 impulsat per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) mostra com l'entusiasme i la motivació dels alumnes de secundària a Espanya està molt per sota de la mitjana Europea (Zafra, 2021). A l'enquesta realitzada per la Central Sindical Independent i de Funcionaris (CSIF) a 500 professors s'exposa com un 43% dels mateixos afirmen que els seus alumnes es troben realment desmotivats (Diaz, 2021).

Davant d'aquesta perspectiva, què es pot aplicar a les aules per motivar l'alumnat de 4t d'ESO? El primer pas per assolir aquest objectiu és el de despertar les ganes, la curiositat i la il·lusió per aprendre. Els alumnes adolescents necessiten incentius que els mantinguin expectants, connectats i enfocats en el que reben a les aules. Autors com Amés i Archer (1988); Ames (1992) i Midgley (2002) afirmen que proporcionar informació sorprenent, plantejar preguntes i dilemes, fer que els alumnes utilitzin els seus coneixements previs i s'adonin que no són suficients, explicar-los els objectius i funció de les activitats, i emprar situacions d'aprenentatge en sintonia amb les seves metes, són factors contextuais que ajuden a assolir-lo. També afirmen que, tal com hem assenyalat abans, que factors personals com ser conscients del problema que s'està treballant a l'activitat proposada, que aquesta suposi un repte i que el tema a tractar tingui importància pels alumnes, també tenen un impacte a l'hora d'aconseguir motivar-los. (Ramos Ferrer, M., 2014, p.27).

Quan parlem de motivació fem referència a una energia interna que provoca que els alumnes passin a l'acció i, mitjançant una conducta determinada, assoleixin els seus propòsits. És fonamental treballar-la als centres educatius, no només

---

¹³ *Qué será de nosotros, los malos alumnos* (Álvaro Marchesi, 2024, p.100)

per aconseguir les metes acadèmiques sinó també per preparar-los pels reptes que la vida els presentarà en el futur. Les persones necessiten aprendre a activar aquesta energia i utilitzar-la a favor seu. En el cas dels alumnes adolescents, la figura del docent i les activitats proposades a classe tenen un paper determinant en aquest aprenentatge. Per això, aquestes han de ser participatives, pràctiques i enfocades a situacions actuals, en les quals l'alumne tingui l'oportunitat de ser proactiu i implicar-se. Alguns autors com Dogan (2015) afirmen que la participació a classe genera millores significatives en la implicació i el compromís dels alumnes en el seu procés d'aprenentatge. A tot això hauríem de sumar l'impacte que té el fet de poder gaudir de les classes a l'institut, cosa que Huhtiniemi et al. (2019) veuen com a factor determinant sobre les aspiracions acadèmiques dels alumnes i de la seva assistència a classe (Vazquez-Toledo et al., 2021, p.4).

Si el que es pretén aconseguir és motivar l'alumnat de 4t d'ESO, s'ha de tenir present la forma en què es vol realitzar, els factors que intervenen, les característiques dels estudiants i, sobretot, quin tipus de motivació volem incentivar. A l'assignatura del MFP "L'Alumnat de Secundària: Aprenentatge i Desenvolupament de la Personalitat", vam veure que existeixen dos tipus: la motivació intrínseca i la motivació extrínseca. La primera es genera des de l'interior de les persones i no es veu afectada per cap estímul extern. Aquí, els alumnes troben satisfacció personal només pel fet de realitzar una tasca. En la segona existeix un motivador extern i els alumnes duen a terme una determinada conducta per obtenir una recompensa o per evitar un càstig o conseqüència. L'aspiració a l'hora de dissenyar activitats docents pels alumnes de secundària hauria de ser la de fomentar la motivació intrínseca i també ser conscient de quan utilitzar una recompensa o repte extern per afavorir l'aprenentatge (especialment quan els alumnes tenen davant una tasca que perceben com poc atractiva o estan altament desmotivats, però sense abusar-ne).

La meua proposta didàctica mostra com un equilibri entre les dues beneficia la implicació dels alumnes en el seu aprenentatge, agilitza la pràctica docent i

facilita la consecució dels objectius plantejats a les activitats. Estímuls externs com els Premis a l'Esforç i al Rendiment Acadèmic Excel·lent¹⁴ que la Conselleria d'Educació i Formació Professional, mitjançant la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres, convoca anualment a les Illes Balears, les Olimpíades, Miniolimpíades i Proves Cangur de la Universitat de les Illes Balears¹⁵, i els Premis d'Investigació convocats pel Consell Social de la UIB¹⁶ són exemples que els professors i els centres educatius poden utilitzar per fomentar la motivació intrínseca dels alumnes. I també poden servir d'inspiració per crear experiències d'aprenentatge reals a les aules basades en la seva estructura, valors i objectius a aconseguir.

En definitiva, la motivació és una base fonamental a l'educació, i els joves la requereixen per estar disposats i voler aprendre. Estratègies com sorprendre els alumnes a les classes, mirar-los als ulls i escoltar les seves necessitats, animar-los a autosuperar-se, crear ambients cooperatius basats en la confiança, la diversitat i el respecte, i mantenir una actitud oberta i positiva amb ells i elles, ajuden a activar-la (Bergadà, 2015).

4.3. El docent: un component clau per innovar i motivar a les aules

“El professor ha d'adoptar el paper de facilitador, no proveïdor de contingut.”
(Lev Vygotsky)

Quan es tracta d'innovar i de motivar a l'alumnat de secundària, els docents i la seva pràctica juguen un paper fonamental. Aquest s'ha anat modificant al llarg dels temps i ha evolucionat per adaptar-se a les necessitats educatives del grup classe. Olga Adroher, professora col·laboradora del MFP que imparteixen la UOC¹⁷ i la UPF¹⁸, considera bàsic que els professors s'adaptin als canvis

---

¹⁴ <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=4655648&coduo=7&lang=ca>

¹⁵ <https://seras.uib.cat/olimpiades/>

¹⁶ https://consellsocial.uib.cat/Premis/Premis_Investigacio/

¹⁷ Universitat Oberta de Catalunya.

¹⁸ Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.

constants de la vida i de l'entorn per aprendre a gestionar una classe plena d'alumnes (Artiz, 2022).

Les característiques i requeriments dels docents ja no són les mateixes, perquè la societat tampoc ho és. Enrere ha quedat la figura del professor autoritari, normatiu, únic portador i transmissor de coneixements, aliè a les emocions i necessitats dels alumnes i amb un concepte d'aprenentatge associat a memorització (Espinoza-Freire et al., 2017, p.4). En l'actualitat, gràcies a diferents influències com les de les teories constructivistes, trobem una figura del docent que no només es limita a compartir continguts. És també un facilitador del procés d'ensenyament i aprenentatge, un guia que acompanya els alumnes en el seu desenvolupament i adquisició de competències, que innova, que els ajuda a aprendre, que interactua i experimenta amb les noves tecnologies, que atén la diversitat a les aules i amb una actitud oberta a l'aprenentatge constant. Encara que no està 100% estesa en tots els centres educatius, Andreas Schleicher, director d'Educació de l'OCDE i màxim responsable de l'Informe PISA¹⁹, assegura que *“estan sorgint una nova modalitat d'educadors, les funcions dels quals consisteixen a fer costat als estudiants al llarg de la vida, treballar com a cocreadors d'entorns d'aprenentatge i actuar com a entrenadors, facilitadors, mentors i avaluadors”*.

Durant aquest màster, he pogut veure la complexitat de la figura del docent i tots els aspectes que la seva pràctica ha de recollir: dominar els continguts de la seva matèria, atendre a situacions pedagògiques, formar-se de manera contínua per adaptar-se als nous canvis educatius i socials, observar comportaments i conductes per poder adreçar-les, participar en la millora del context educatiu del centre, involucrar-se en les famílies dels alumnes per afavorir el seu desenvolupament i aprenentatge, assegurar la inclusió i diversitat a les aules, utilitzar metodologies i tècniques innovadores per motivar els alumnes, mantenir

---

¹⁹ Programa per a l'Avaluació Internacional dels Estudiants (*Programme for International Student Assessment*, en anglès).

una actitud positiva a les aules que potenciï la relació amb els alumnes i el seu procés d'ensenyament i aprenentatge... entre d'altres.

Aquest treball i la seva proposta didàctica posa èmfasi en les dues últimes. Especialment en com la qualitat de la relació del docent amb el seu grup classe, a part d'afectar el seu rendiment acadèmic, té també un impacte directe en innovar, propiciar canvis i en la motivació de l'alumnat. Perquè, com apunta Marta Lesmes, directora de l'Àrea d'Educació i Humanitats de la Universitat Europea, *“és en el docent i en l'estudiant i en la seva íntima relació a l'ecosistema de l'aula, on es troba la capacitat de generar el canvi en el sistema educatiu que la societat necessita”*.

Per poder innovar i motivar a les aules de manera satisfactòria, la relació entre el professor i el grup classe ha d'estar basada en la confiança i el respecte recíprocs. Els alumnes han d'estar oberts a les propostes del professor i els docents han de confiar en les possibilitats del grup classe. Per aquest motiu, com explica Paola Ferrando, professora d'anglès i creadora de la investigació “Gestió a l'aula: estratègies claus per al canvi”, és fonamental destinar temps a conèixer els alumnes de manera individual i també a observar les interaccions i dinàmiques específiques del grup classe. (Artiz, 2022). D'aquesta manera es podran construir relacions reals i basades en les necessitats concretes del grup. Així mateix, crear una cultura d'aula pròpia amb els alumnes basada en valors com la tolerància, l'acceptació, ajudar els altres, la comunicació, la participació, l'escolta activa, l'empatia... i unes normes establertes entre tot el grup, possibilitarà l'existència d'aquestes. A més, Ferrando opina que és essencial tenir present la part emocional a les aules, donar reconeixements als alumnes per la seva participació, l'ús de l'autoavaluació, prendre mesures preventives i reforçar-los positivament perquè la relació s'enriqueixi. Dit això, i com indica Miquel Àngel Prats, mestre, psicopedagog, i Doctor en Pedagogia, *“el rol del professor d'avui és conèixer i reconèixer l'alumne”*.

És durant els primers dies de classe on es comencen a crear les relacions. Conseqüentment, totes aquestes propostes haurien d'aplicar-se des de l'inici del curs escolar. Els qüestionaris d'inici de curs combinats amb dinàmiques de coneixement de grup i activitats per crear aliances i normes de comportament entre tots els alumnes, són opcions que faciliten i obren les portes a relacions enriquidores durant tot l'any escolar. Les relacions són un procés i s'han de treballar per més endavant gaudir de totes les possibilitats que ofereixen per crear situacions d'aprenentatge innovadores i motivadores que aprofitin tot el potencial dels alumnes. Quan els alumnes creuen en el professor perquè el professor creu també en els alumnes, és quan es produeixen les sinergies i les possibilitats. Aleshores, com indica Prats, el docent es converteix en una figura de referència que acaba sent un model per a ells, la qual cosa és essencial per enfortir la confiança i el respecte a les aules.

L'aprenentatge cooperatiu, metodologia activa protagonista en la proposta didàctica d'aquest TFM, requereix aquesta relació per innovar, assolir els objectius, les competències i l'aprenentatge desitjat. En el llibre "El aprendizaje cooperativo en el aula", Johnson et al. (1999) descriuen aquesta metodologia com l'ús de petits grups en els quals els alumnes treballen junts per maximitzar el seu aprenentatge i el de la resta dels seus companys. En aplicar-la, el rol del docent, diuen, "*és multifacètic*" i passa de ser transmissiu a transformatiu, cosa que no implica que es converteixi en agent secundari del procés d'ensenyament i aprenentatge. Aquest nou rol promou que les classes es converteixin en un espai social on els alumnes no només aprenen amb l'ajuda i les intervencions del docent, sinó també a través de les aportacions que comparteixen entre iguals que aquest facilita (Duran i Oller, 2017). L'aprenentatge cooperatiu necessita una adequada relació professor - grup classe i a la vegada, mentre es du a terme, la potencia. El rol del docent és més proper, assegura espai perquè l'alumne es converteixi en el protagonista, utilitza el diàleg com a eina per resoldre dubtes i permet que aprengui ensenyant als seus companys (Duran, 2014). D'aquesta manera l'alumne pot ser conscient dels seus coneixements, de les seves habilitats i capacitats, així com les dels altres. Això es tradueix en un augment de

la seva autoestima i autoconcepte que potenciarà la motivació intrínseca i la implicació de manera natural en el seu aprenentatge.

Durant el procés d'investigació pel present TFM, vaig realitzar una enquesta qualitativa²⁰ voluntària sobre motivació i innovació dirigida a professors de secundària de Mallorca a la qual han participat 24 persones. Les preguntes formulades feien referència a la seva pràctica i actuació docent en aquests dos àmbits. A continuació deixo constància d'algunes de les preguntes i respostes proporcionades que demostren com si que s'està produint un canvi conscient en el rol del docent a l'hora d'innovar i motivar els seus alumnes.

De quina manera motives els teus alumnes a classe?

- *Ensenyament pràctic. Pensament crític. Debats a l'aula. Projectes concrets. Treball cooperatiu. Gamificació.*
- *Tracte de facilitar la seva participació i demostrar que aquella teoria que podem veure a classe existeix realment al seu voltant diàriament.*
- *Utilitzo molt l'empatia.*
- *Fent-los sentir que ells són els responsables del que volen aprendre i per això han de participar molt.*
- *Despertant el seu interès i fent-los partícips del procés d'aprenentatge.*
- *Participació activa en tot moment per parts dels alumnes.*
- *Generant-los confiança i ressaltant les seves virtuts.*

Et consideres un professor o professora que innova a les aules? Per què?

- *Sí, perquè innovar és una actitud i una manera de fer. Es pot innovar inclús a una sessió de "classe magistral" si aconseguixes l'atenció de la classe.*
- *L'alumnat any a any va canviant, per tant, és necessari canviar la forma d'impartir les classes, el professorat s'ha d'anar actualitzant i ha d'anar*

---

²⁰ Vegeu enquesta completa a <https://forms.gle/h3N3MYTjjiVzWEvaR9>

incorporant mètodes i instruments nous. Per això al llarg dels anys he anat formant-me i aplicant aquestes formacions a l'aula.

- *Cada dia hem d'innovar perquè cada classe és diferent.*
- *Sí, perquè intento que l'alumnat sigui el centre de l'aprenentatge.*

Quina és l'empremta que vols deixar en els teus alumnes?

- *Sobretot els valors i l'esperit de superació. L'esforç sempre té una recompensa.*
- *Que no ho sabem tot, però amb esforç i ganes, tot es pot aconseguir.*
- *Que l'errada és el camí per a aprendre.*
- *Compromís, entusiasme i responsabilitat.*
- *Que siguin crítics i que coneguin el seu entorn natural més proper.*
- *Ser justos i pensin solucions.*
- *Que el que vertaderament importa és anar creixent a poc a poc essent bones persones.*

Podeu accedir a totes les dades, preguntes i respostes de l'enquesta en el següent enllaç:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/14Mihgua78stYpeogSq3nVcqValfy2X1TwbeTbCo0ipk/edit?usp=sharing>

4.4. Educació inclusiva: ingredient essencial per innovar a les aules

“On hi ha educació no hi ha distinció de classes.”
(Confucio)

L'educació inclusiva és un dels grans reptes al qual s'enfronta el sector educatiu. Ara bé, que sigui un repte no significa que esdevingui impossible. De fet, i segons Josep Amorós, professor de l'assignatura Inclusió socioeducativa del màster universitari en Psicologia infantil i juvenil de la UOC, no podem parlar d'innovació educativa si no es contempla la inclusió i l'atenció a la diversitat en els diferents

projectes innovadors que es duguin a terme. Una pràctica innovadora a l'aula ha d'atendre les necessitats de tots els alumnes que formen el grup classe i si no ho pot fer, per molt que sigui un avanç educatiu, no és innovació. L'educació és un dret per a tothom i de la mateixa manera, també ho és la innovació. Com afirma rotundament María Soledad Cisternas (2021), representant de les Nacions Unides sobre els Drets de les persones amb Discapacitat i Accessibilitat: *“No existeixen estudiants no educables. Totes les persones són educables. L'educació inclusiva és un dret i no un favor.”*

La UNESCO (2017), a la seva Guia per assegurar la inclusió i l'equitat en l'educació, defineix l'educació inclusiva com el procediment mitjançant el qual s'enforteix la capacitat del sistema educatiu per arribar a tots els alumnes que en formen part. Al mateix temps, descriu la inclusió com el procés que facilita la superació d'obstacles que coarten la presència, la intervenció i els assoliments dels estudiants (p.7). A més, considera enriquidores les diferències, així com els problemes que es puguin trobar en aquests processos, perquè *“poden actuar com un catalitzador per la innovació que pot beneficiar a tots els estudiants”* (p.13). Dit això, la innovació i la inclusió no només es complementen, sinó que es requereixen l'una a l'altre perquè la seva existència aportí aprenentatge significatiu als nostres alumnes.

Quant al marc legal, veiem com la LOMLOE²¹ continua posant èmfasi i importància a la inclusió, i reconeix *“el dret de tots els alumnes de rebre una educació inclusiva i de qualitat”*. En el punt 3 de l'article 4 que fa referència a l'ensenyament bàsic, assenyala que *“s'adoptarà la inclusió educativa com a principi fonamental amb la finalitat d'atendre a la diversitat de les necessitats de tot l'alumnat, tant del que té especials dificultats d'aprenentatge com del que té major capacitat i motivació per aprendre”*. També, quan fa referència al projecte educatiu del centre, al punt 2 de l'article 121, especifica que *“el projecte recollirà, almenys, la forma d'atenció a la diversitat de l'alumnat, les mesures relatives a*

---

²¹ La Llei orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació.

l'acció tutorial, els plans de convivència i de lectura i haurà de respectar els principis de no discriminació i d'inclusió educativa com a valors fonamentals”.

Aquesta consideració no ha estat sempre així. Durant les últimes dècades, i per arribar al moment actual en el qual es troba, la inclusió educativa ha hagut d'experimentar una evolució històrica. Considero essencial esmentar-la en el meu TFM perquè encara trobem metodologies i pràctiques docents considerades innovadores on, en comptes d'incloure, s'integren els alumnes amb Necessitats Especials de Suport Educatiu i els alumnes amb Necessitats Educatives Especials (NEE). El problema, com afirmen Rodríguez i Rodríguez (2020), és saber analitzar i diferenciar els conceptes d'integració i d'inclusió.

L'Informe Warnock (1978)²² i la Declaració de Salamanca sobre Necessitats Educatives Especials (1994)²³ van suposar un canvi contundent en l'educació d'alumnes amb necessitats educatives especials. Els va obrir les portes a l'educació ordinària i també al dret de ser integrats a les “escoles normals”. Però, no és el mateix integració que inclusió. El primer concepte és més reduït que el segon i implica dotar a l'alumnat NESE i NEE d'ajudes i de les adaptacions necessàries per poder assolir els objectius estipulats al currículum ordinari (Rodríguez i Rodríguez, 2020, p.185). Aquí hi ha segregació i l'adaptació és, en gran manera, de l'estudiant. En canvi, inclusió és flexibilitzar el currículum, les metodologies, les estructures... perquè un únic sistema pugui atendre a les necessitats educatives de qualsevol alumne o alumna. En aquest cas, ja no és l'estudiant qui s'ajusta al sistema sinó tot el contrari (Universidad Europea Online, 2020). Per aquest motiu, si es pretén innovar a les aules és vital ajustar-se a tota la diversitat del grup classe de manera que tot el que es faci serveixi per a tots i totes, independentment de la seva situació personal. A l'hora d'educar i d'innovar *“tots els i les estudiants compten, i compten per igual”* (UNESCO, 2017). Tot un

---

²² Publicat al Regne Unit per la Comissió d'Educació Britànica. El seu nom està inspirat en Mary Warnock, presidenta del Comitè Britànic sobre Necessitats Educatives Especials (NEE). (Unir revista, 2022).

²³ España. Document que recull els principis, política i pràctiques per els alumnes NEE i el seu marc d'actuació. La seva finalitat és que el dret a l'educació per a tothom sigui una realitat. (TechEspaña, 2021).

repte, com hem dit abans, però realment necessari per afrontar la realitat educativa que la societat presenta.

Tan important és l'educació inclusiva que apareix en un dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de l'Agenda 2030. Aquesta, dirigida i coordinada per la UNESCO en qualitat de l'Organització de les Nacions Unides (ONU), és un programa mundial amb l'objectiu d'erradicar la pobresa, protegir el nostre planeta i millorar les vides de totes les persones arreu del món, mitjançant l'assoliment de 17 ODS. (ONU, 2022) Un d'aquests, l'ODS 4, fa referència a l'educació com a element imprescindible per aconseguir la resta d'objectius i té la finalitat de *“garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tots i totes d'aquí al 2030”*. (UNESCO, 2017). El missatge no pot ser més clar: sense inclusió no es pot produir el canvi ni tampoc la innovació educativa (no seria real).

L'aprenentatge cooperatiu és una metodologia activa que afavoreix, no només a l'assoliment de continguts i competències (aprendre a aprendre i comunicació lingüística) per part de l'alumnat, sinó també a la creació d'un espai inclusiu basat en valors com el respecte, l'empatia, la solidaritat i l'ajuda entre iguals (Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, 2022). No és una metodologia nova, però pot ser realment innovadora a les aules, perquè, com vàrem veure a l'apartat 4.1 (p. 3), innovar no és únicament aplicar novetats sinó millorar el que ja existeix per progressar i evolucionar. L'aprenentatge cooperatiu atén a la diversitat i és un instrument que millora la qualitat de l'ensenyament. És per això que la proposta didàctica que proposo està basada en aquest tipus d'aprenentatge. L'enfocament innovador no és aplicar la metodologia sinó fer que l'ajuda entre els alumnes i la interacció amb el docent es converteixi en l'instrument per ensenyar.

Entre els beneficis de l'aprenentatge cooperatiu trobem la millora del rendiment de tots els alumnes del grup classe, tant amb dificultats com amb facilitats d'aprenentatge. Contribueix a crear relacions positives i permet els estudiants

viure experiències educatives que contribueixen al seu desenvolupament cognitiu, social i psicològic. És també una metodologia no competitiva, però si motivadora que millora el procés d'aprenentatge individual i també grupal. I permet, per la seva estructura d'ensenyament, implementar altres tècniques innovadores i l'ús de les TIC per potenciar el procés d'ensenyament i aprenentatge (Johnson et al., 1999, p.4).

Quan parlem d'innovació educativa i inclusió, no podem deixar enrere les emocions dels nostres alumnes, les quals es troben sempre presents a les aules. L'aprenentatge cooperatiu possibilita treballar l'educació emocional a les aules i potenciar les habilitats d'intel·ligència emocional dels estudiants, tant les interpersonals com les intrapersonals. El treball en equip i la cocreació de l'ensenyament amb el professor dona espai al reconeixement, a la confiança, a la comprensió, a l'admiració, a compartir i a l'acceptació, cosa que enriqueix la manera que tenen els alumnes de relacionar-se i incrementa la seva autoestima personal. I els alumnes adolescents, en aquest cas de 4t d'ESO, necessiten aquesta educació per poder créixer com a persones sanes, independents, amb un autoconcepte positiu de si mateixes, preparades per prendre decisions i convertir-se en ciutadans exemplars de la nostra societat.

L'Estudi Nacional sobre l'Educació Emocional als centres educatius d'Espanya (2021) dut a terme per Idiena²⁴ estima als seus càlculs que, de tots els centres educatius que hi ha a Espanya, només un 5% desenvolupen o duen a terme activitats d'educació emocional. Igualment mostra que, segons les dades obtingudes, el sector educatiu és poc innovador quan es parla d'educació emocional. Encara que els directors dels centres estan altament convençuts dels beneficis d'aquesta pràctica i un 94% dels docents enquestats consideren que la formació en educació emocional els potenciaria professionalment, això no es tradueix en la seva aplicació pràctica. Treballar les competències emocionals té la mateixa rellevància, o fins i tot més, que els coneixements acadèmics i, com

---

²⁴ Instituto de Inteligencia Emocional y Neurociencia aplicada. www.idiena.com

afirma Bisquerra (2018), “és un tema transversal que hauria d'estar present en totes les matèries i a tots els cursos”. És una de les pràctiques més innovadores, i necessàries, que es poden aplicar a les aules. (Idiena, 2021).

4.5. Les Miniolimpiades d'Economia de les Illes Balears: un repte ple de possibilitats

“L'art suprem del professor consisteix a despertar la motivació, el goig de l'expressió creativa i del coneixement.”
(Albert Einstein)

En apartats anteriors, veiem com elements externs innovadors poden afavorir substancialment la motivació intrínseca dels alumnes a més de potenciar significativament el seu procés d'aprenentatge. Les Miniolimpiades d'Economia de les Illes Balears, convocades per la UIB i la Conselleria d'Educació i Formació Professional del Govern de les Illes Balears, són una experiència formativa fora de l'àmbit educatiu ordinari dels alumnes de 4t d'ESO que ho propicia. Per aquest motiu, són les protagonistes de la proposta didàctica que presento en aquest TFM.

La proposta de les Miniolimpiades d'Economia consisteix en una prova concurs anual tipus test de resposta múltiple dirigit als alumnes de 4t d'ESO d'Economia de tots els centres públics, concertats i privats de les Illes Balears. El temari a preparar és el mateix que l'establert per la Conselleria d'Educació i Universitat, Direcció General de Planificació i Ordenació de Centres, al currículum d'aquesta matèria.

L'objectiu principal d'aquesta iniciativa és el d'estimular que els alumnes estudiïn economia des d'un enfocament reflexiu i emprenedor. Igualment, els possibilita competir en una prova regional amb altres alumnes de diferents centres, visitar les instal·lacions de la UIB i fer-ne ús, i obtenir un premi en reconeixement de la seva excel·lència acadèmica (UIB, 2022). I va més enllà. Com em va expressar

Maria Llompart a l'entrevista realitzada durant el procés d'investigació del TFM, la seva finalitat també és la de *“promoure les accions relacionades amb el suport de la informació i l'orientació útil als estudiants de secundària i al seu professorat, especialment els que poden facilitar el procés de transició a la Universitat.”*

María Llompart Babiloni, Doctora de la Universitat de les Illes Balears (2003) adscrita al Departament d'Economia de l'Empresa, forma part de la comissió avaluadora de les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears. *“Les Miniolimpíades han evolucionat favorablement des de l'inici l'any 2017”,* comenta, i *“la implicació i participació ha estat cada any més positiva”*.

Des del punt de vista de l'alumne adolescent i amb el suport d'un professorat implicat i amb ganes d'innovar, estímuls externs i propostes com aquesta poden arribar a ser grans catalitzadors de motivació intrínseca que potenciïn la predisposició a participar en el seu procés d'aprenentatge. Com expressa Llompart, *“l'etapa de secundària és molt complexa i per això cal incentivar els alumnes amb premis, concursos, fires, tallers...; que no tot sigui les classes de les matèries obligatòries”*.

La preparació dels alumnes per les Miniolimpíades d'Economia oficials és una gran oportunitat per innovar, motivar, atendre a la diversitat, afavorir la inclusió, aprendre a relacionar-se de manera positiva i treballar les emocions a les aules. Addicionalment, i gràcies als continguts de la matèria, contribueix al fet que aprenguin a funcionar en la societat en què vivim de manera productiva, digna, cívica i organitzada. Ara bé, requereix temps, organització, definició de l'estructura, metodologies actives, educació emocional i noves tecnologies. El rol del professor i el suport del centre són essencials. Tot un repte educatiu que ahora, i com podreu veure a la proposta educativa que presento a continuació, està ple d'oportunitats.

5. Proposta didàctica

“L’educació al llarg de la vida es basa en quatre pilars: aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a viure junts i aprendre a ser.”

(Kacques Delors)

5.1. Introducció

La idea d’aquesta proposta didàctica va sorgir durant el primer trimestre del màster. Gairebé a totes les assignatures genèriques ens van parlar d’un dels problemes més greus que el professorat es troba a les aules dels instituts: la desmotivació de l’alumnat de secundària. A l’assignatura “Característiques Organitzatives i Curriculars de les Etapes i dels Centres” van emfatitzar (entre molts altres conceptes) que, per poder motivar els alumnes i afavorir el seu procés d’ensenyament aprenentatge hem de provar metodologies diferents i innovar a les aules. També vam veure la màgia de l’aprenentatge cooperatiu i tot el que pot aportar als nostres alumnes a part de coneixements. Aquests temes m’atreien i em provocaven curiositat per treballar-los al TFM. Va ser durant el període d’observació de les pràctiques, el dia que vaig descobrir les Miniolimpíades d’Economia de les Illes Balears, on ho vaig tenir clar. Vaig proposar un projecte didàctic a la meva tutora amb la finalitat d’innovar a les aules a través d’una experiència real per motivar els alumnes de 4t d’ESO amb els quals havia de practicar. Em va donar el vistiplau i, gràcies a la seva confiança i obertura, vaig començar la investigació, estructuració i implementació del meu treball.

La proposta didàctica que presento a continuació és una versió millorada i més completa de la que vaig realitzar durant el període de pràctiques a l’IES La Ribera. És un projecte per dur-lo a terme durant el 2n trimestre escolar, ja que és el període més adient per preparar els alumnes per les Miniolimpíades d’Economia, les quals se solen celebrar al mes d’abril. És una iniciativa educativa inclusiva on participen de manera cooperativa tots els i les alumnes

dels grups de 4t d'ESO, la qual es pot dur a terme a qualsevol institut de les Illes Balears.

El temari a treballar és el contingut oficial del programa de la matèria. Es troba redactat a l'Annex de l'assignatura d'Economia²⁵ que pertany al **Decret 34/2015** (versió consolidada), **de 15 de maig**, pel qual s'estableix el currículum de l'Educació Secundària Obligatòria a les Illes Balears i que recull les directrius generals del **Real Decret 1105/2014 del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport de 26 de desembre**, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat, ambdós emmarcats en la **Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre**, per a la millora de la qualitat educativa, **LOMCE**.²⁶

Per motius de temps i calendari escolar, la majoria dels alumnes arriben a les Miniolimpíades d'Economia sense haver vist totes les unitats didàctiques corresponents al temari. Aquesta proposta didàctica ho té en compte i és per aquest motiu que ofereix la possibilitat de treballar-les. Això els prepara per ser capaços de contestar la majoria de les preguntes de les proves i també per adquirir coneixements previs a les unitats didàctiques restants. És una manera de motivar-los i que aprenguin en un context diferent del que normalment estan acostumats. Molts dels alumnes que van participar en aquest projecte van afirmar que havien après “coses noves d'Economia que no sabien” d'una manera divertida, motivadora i estimuladora (vegeu retroacció dels alumnes de l'IES La Ribera a l'**Annex I**).

“Miniolimpíades d'Economia a 4t d'ESO: junts fem camí” és el títol d'aquesta proposta. Consisteix en un viatge de cooperació, superació i aprenentatge grupal per equips on els alumnes, a través de diferents dinàmiques, tècniques, respiracions, reflexions, reptes, preguntes i correccions s'entrenen alhora per

---

²⁵ Vegeu el contingut corresponent a l'apartat Currículums per matèries – Economia que trobareu al següent enllaç: <https://intranet.caib.es/sites/curriculums/ca/eso/>

²⁶ Els continguts de les proves de les Miniolimpíades poden ser susceptibles de canvis a partir del curs escolar 2023-24 quan s'apliqui la nova llei d'educació LOMLOE a la matèria d'Economia de 4t d'ESO. Això no afecta a l'estructura de la proposta; només al material.

“classificar-se” per les proves oficials de les Miniolimpíades de les Illes Balears. Els alumnes que ho aconsegueixin, es convertiran en representants de l'esforç realitzat pels seus equips i els alumnes de tots els grups que han participat en l'entrenament. Per seleccionar-los, es farà un qüestionari individual al final del projecte fent servir una mostra d'examen oficial anterior de les Miniolimpíades d'Economia²⁷. La idea principal és potenciar la interdependència positiva i que els alumnes comprenguin que tots guanyen i que tots són un, com succeeix a les Olimpíades a la vida real. Com diu Walter Elias Disney: *“Els grans èxits de qualsevol persona generalment depenen de moltes mans, cors i ments”*.

5.2. Objectius

Els objectius concrets d'aquesta proposta didàctica són els següents:

1. Introduir un projecte innovador a la matèria d'Economia que afavoreixi la comprensió i aplicació significativa d'aquesta.
2. Incentivar els alumnes de 4t d'ESO perquè s'impliquin i es facin responsables del seu procés d'aprenentatge d'aquesta matèria.
3. Convertir aquesta incentivació en motivació intrínseca i que afecti positivament al seu rendiment escolar en general.
4. Crear un espai de confiança i cooperació on alumnes i professor comparteixin la tasca d'ensenyar.
5. Potenciar l'autoconcepte i l'autoestima dels alumnes.
6. Desenvolupar habilitats socials essencials com el treball en equip, el lideratge, l'escolta activa, la companyonia, el respecte i la comunicació efectiva.
7. Familiaritzar els alumnes amb les seves emocions, aprendre a compartir-les i a gestionar-les.
8. Fomentar relacions sanes, humanes i enriquidores a les aules.
9. Aconseguir que els alumnes gaudeixin mentre aprenen.

---

²⁷ La Doctora María Llompart, coordinadora de les Miniolimpíades, me'l va proporcionar i em va donar permís per utilitzar-lo.

5.3. Elements clau

Perquè aquesta proposta didàctica tingui èxit i pugui assolir els objectius anteriorment esmentats, s'han de tenir clars els següents elements fonamentals pel seu desenvolupament:

5.3.1. Metodologia

La metodologia estrella i base de la proposta és l'aprenentatge cooperatiu. Des del primer dia, els alumnes treballaran en equips i tot l'aprenentatge cognitiu, social i psicològic que es pretén assolir sorgirà del seu funcionament, de la relació amb els altres grups i de la interacció amb el professor. Per aquest motiu, és fonamental destinar les primeres dues sessions del projecte a cultivar l'energia dels grups, els valors, les qualitats dels alumnes membres, el significat de treball en equip i l'autoconcepte de tots els participants.

S'utilitza també el model expositiu per resoldre dubtes i aprofundir en explicacions per aclarir conceptes, el qual es recomana compartir-lo amb els alumnes i cocrear de manera natural explicacions professor-alumne. D'aquesta manera potenciem la seva confiança, implicació i participació en els seus coneixements i aprenentatge, a més d'afavorir la relació amb el professor.

La metodologia es combina amb les següents tècniques i dinàmiques cooperatives²⁸:

→ **El sac de dubtes:** al final de l'entrenament o de l'explicació de conceptes, els alumnes tenen 3 minuts per anotar en un trosset de foli un dubte que tinguin sobre el que han vist a classe. A continuació, un a un l'exposen al seu equip i entre tots i totes s'han d'ajudar a resoldre'l. Tenen màxim 10 minuts per fer-ho. En acabar-se el temps, i si queden dubtes per contestar, es posen

---

²⁸Algunes d'elles inspirades en les metodologies cooperatives exposades per Alberto Vélez Bermúdez a la pàgina web Metodologies per Atendre la Diversitat. Institut Ciutat de Balaguer.

en comú i de forma oberta amb la resta d'equips per, amb l'ajuda del professor i d'altres companys, aclarir-los.

- **Trenca-closques:** el professor planteja 5 conceptes relacionats amb el temari treballat a revisar. Dona a cada alumne de l'equip un concepte diferent del qual s'han d'encarregar d'investigar i buscar informació als seus apunts i material de classe per explicar-lo en profunditat a la resta del seu grup. Els alumnes s'agrupen amb companys d'altres equips que tenen el mateix punt i ho elaboren junts. Després tornen al seu equip inicial i cada alumne ho explica a la resta.

- **Cadena de preguntes:** cada equip tindrà 3 minuts per posar-se d'acord i proposar una pregunta sobre la feina feta a classe perquè la contesti l'equip situat al seu costat (en el sentit de les agulles del rellotge). Servirà per repassar i integrar conceptes.

- **Galeria d'aprenentatges:** els alumnes han d'apuntar el que s'han endut de la sessió: nous coneixements, habilitats, reflexions, sorpreses, emocions, alguna cosa dels seus companys... per després compartir-los amb el seu equip i també amb la resta de la classe. El professor facilitarà de manera activa la participació i diàleg grupal, i posarà especial atenció a enfortir la relació general de tots els alumnes del grup classe.

Per a completar l'experiència, utilitzarem l'eina digital de gamificació *MyWayPass*²⁹. Una plataforma d'orientació acadèmic-professional que planteja diferents activitats en forma de missions les quals ajuden els alumnes a conèixer-se, a prendre decisions, a aprofundir en les seves emocions i a ser conscients de les habilitats i les dels seus companys. Tanmateix, per la tipologia de les preguntes i reflexions que ofereix, constitueix una oportunitat per millorar, avivar i consolidar les relacions existents.

---

²⁹ www.mywaypass.com

5.3.2. Creació de grups

Els grups seran formals³⁰, heterogenis, estaran formats per 5 alumnes del grup classe els quals treballaran sempre junts durant la duració del projecte, i el professor serà l'encarregat d'escollir els membres de cada equip. Aquest, haurà d'assegurar-se que en formen part estudiants amb diferents nivells de rendiment, habilitats i característiques personals per atendre a la diversitat i aprofitar totes les oportunitats d'aprenentatge i creixement que aquesta ofereix.

El nombre de participants s'ha escollit deliberadament perquè és un número que facilita les interaccions personals entre alumnes, els permet crear una sensació d'intimitat, confiança i pertinença, i dona oportunitat i temps a les aportacions de tots els membres. A més a més, possibilita al docent la detecció de dificultats, conflictes i comportaments a gestionar quan es passeja per la classe observant i interactuant mentre els equips fan feina.

Cada membre de l'equip tindrà un rol assignat durant el projecte. Ho decidiran els alumnes a la segona sessió una vegada fetes les activitats d'educació emocional, coneixement dels companys i cohesió d'equip.

Els rols i funcions són els següents:

- **Supervisor:** controlar el to de veu i assegurar el bon comportament de tots els membres de l'equip.
- **Enregistrador:** ocupar-se del registre de tots els dubtes i de les puntuacions del grup.
- **Portaveu:** ser la figura representativa i comunicadora dels seus companys davant la resta de la classe i el professor.
- **Integrador:** escollir la resposta i aportació final del grup en moments de confusió, desacord o conflicte.

---

³⁰ A l'aprenentatge cooperatiu els grups formals fan feina junts en períodes que van des d'una hora a diverses setmanes de classe (Johnson et al., 1999).

- **Motivador:** incentivar les ganes de participar, aportar i col·laborar per part de tots els participants, i donar suport a qui ho necessiti.

El primer dia del projecte s'estableixen unes normes de comportament i uns pactes consensuats per tot el grup classe mitjançant una **aliança**³¹. Aquesta recollirà per escrit en una cartolina tot el que els alumnes, juntament amb el professor, volen que estigui present a l'aula per poder aprofitar i gaudir al màxim tot el que l'experiència té per oferir-los. El professor preguntarà de manera oberta els alumnes dues preguntes: què necessiteu dels vostres companys?, i què voleu aportar al grup? El primer a contestar serà el mateix docent per trencar el gel i fer d'exemple. Una resposta podria ser aquesta: *“jo com a professora i facilitadora d'aquesta iniciativa necessito de vosaltres confiança, respecte, il·lusió i participació. I em comprometo a aportar energia, respostes, professionalitat i alegria”*. A continuació, apunta a la pissarra les paraules clau com confiança, respecte, il·lusió... i motiva que els alumnes facin el mateix. En acabar la dinàmica, dona la cartolina i retoladors a un alumne i l'encarrega la tasca d'apuntar tot el que ha sortit i està escrit a la pissarra. L'haurà de portar el pròxim dia feta i encarregar-se que estigui sempre present quan s'entreni per les Miniolimpíades.

El professor distribueix els grups per tota l'aula. Els assignarà un lloc permanent amb un espai suficient entre equips que els permeti treballar sense distraccions. Es col·locaran quatre taules juntes i s'asseuran els 5 membres al voltant de manera que puguin mirar-se als ulls i cooperar perfectament els uns amb els altres.

La ubicació de tots els alumnes els ha de permetre veure la pissarra i les projeccions amb claredat. És important educar els alumnes en aquesta distribució perquè sàpiguen exactament on ubicar-se els dies de projecte de les Miniolimpíades. D'aquesta manera no perdem temps ni energia i potenciem les habilitats de lideratge i responsabilitat dels estudiants. També és rellevant que

---

³¹ Inspirada en la idea d'esquemes d'aprenentatge cooperatiu de Johnson et al. (1999).

siguin conscients de retornar les taules al seu lloc inicial una vegada finalitzada la sessió per respecte al professor o professora de la següent matèria.

5.3.3. Rol del professor

El docent té un rol variat, actiu i essencial perquè aquesta proposta es pugui dur a terme de manera exitosa. Tanmateix, la seva actitud i comportament a les sessions tindrà un impacte significatiu en l'energia del grup classe que determinarà el funcionament de les diferents dinàmiques i el comportament dels alumnes. Ha de transmetre professionalitat, confiança, responsabilitat i respecte, a més d'obertura, accessibilitat, il·lusió, implicació, energia i motivació.

Les seves funcions són moltes i ha de tenir-les sempre presents: explicar el projecte i el seu funcionament, aclarir conceptes, supervisar el treball cooperatiu dels equips, verificar l'assignació de rols, fer d'exemple a les diferents dinàmiques d'educació emocional i relacions, facilitar el diàleg entre els membres de l'equip i entre tot el grup classe, inspirar i motivar, fomentar la interdependència positiva i les relacions enriquidores, aprofitar situacions reals que es produeixin a les sessions per treballar competències transversals, assegurar l'aprenentatge significatiu de la matèria, cooperar amb els alumnes i possibilitar les explicacions compartides, comprovar el correcte funcionament del projecte, escoltar i assegurar la responsabilitat individual dels participants, gestionar conflictes, fer reconeixements i afavorir l'autoconcepte dels alumnes, fomentar l'autoavaluació i coavaluació dels alumnes, i de si mateix per introduir propostes de millora a les següents sessions i al projecte en general.

El professor és l'encarregat de vetllar per l'atenció a la diversitat en totes les dinàmiques, materials i estructures de la proposta, adaptant-les a les característiques úniques i especials de cada grup classe.

5.3.4. Material

El material que es requereix pel funcionament d'aquesta proposta és el següent:

1. Ordinador	5. Retoladors de colors	9. Prova final **
2. Internet	6. Cartolina	10. Premis***
3. Projector	7. Folis	11. Plataforma <i>MyWayPass</i>
4. Pissarra	8. Qüestionari d'equip*	12. Targeta motivadora***

*A la tercera sessió del projecte es fa entrega d'un qüestionari a cada equip, el qual s'utilitzarà per treballar els continguts i conceptes de la matèria. Està format per 70 preguntes multiresposta inspirades en les de les proves oficials de les Miniolimpíades. Estan ordenades de menor a major grau de dificultat per assegurar una distància òptima entre el que l'alumne ja sap i el que es pretén que aprengui, i aconseguir motivar-los amb preguntes que siguin un repte i els ajudi a superar-se. Es recomana l'ús de negretes, cursiva, subratllats, espaiat suficient i fonts clares com a adaptacions no significatives per atendre totes les necessitats de l'alumnat. Vegeu **Annex II** amb exemples de preguntes incloses al qüestionari emprat amb els alumnes 4t d'ESO de l'IES La Ribera.

** Es pot fer servir un model de prova de Miniolimpíades d'Economia d'anys anteriors. En el meu cas, i després de demanar permís a la coordinadora, vaig utilitzar el model proposat fa dos anys.

*** La darrera sessió està destinada a l'entrega de premis, a la reflexió de l'experiència i a l'avaluació. El professor pot escollir quin detall entregar als seus alumnes en finalitzar el projecte en reconeixement de la seva participació, implicació i superació. En el meu cas, vaig escollir dissenyar una targeta amb una frase motivadora i acompanyar-la amb una xocolata (vegeu **Annex III**).

5.3.5. Competències

Aquesta proposta didàctica contempla l'assoliment de diferents competències claus del currículum de 4t d'ESO enumerades a l'**article 6** del **Decret 34/2015**. Les presento a continuació i les relaciono amb la seva contribució a la matèria d'Economia:

1. Comunicació lingüística.

- expressió oral i escrita utilitzant un llenguatge formal
- adquisició de vocabulari específic de la matèria d'economia
- aprendre a fer valoracions crítiques i raonaments sobre diferents situacions i conceptes econòmics

2. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

- ús de la calculadora
- resolució de problemes i equacions
- anàlisi de dades i interpretació de gràfics
- aplicació de raonaments matemàtics a la interpretació de resultats

3. Competència digital

- ús de l'ordinador, d'Internet i de plataformes digitals
- completar formularis amb *Google Forms*
- intercanviar informació al *Classroom*

4. Aprendre a aprendre

- reflexió sobre errors individuals i grupals
- formular preguntes i gestionar respostes de caràcter econòmic
- prendre decisions de manera racional i crítica utilitzant els seus coneixements d'Economia

- relacionar conceptes i explicacions de la matèria les situacions reals que succeeixen al seu dia a dia

5. Competències socials i cíviques

- raonar i cooperar en la interpretació de problemes econòmics de l'entorn social
- negociar en grup la decisió d'escollir les respostes correctes
- respectar les opinions dels membres de l'equip i valorar les seves aportacions
- emprendre diàlegs enriquidors sobre temes econòmics per afavorir l'aprenentatge del contingut de la matèria

6. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

- presa de decisions confiant en els seus coneixements
- comprensió del funcionament de les societats i de l'economia
- motivar els seus companys en l'assoliment d'objectius
- reconèixer les oportunitats personals i professionals a la societat

Quadre amb les competències claus del currículum de 4t d'ESO que es treballen al projecte de les Miniolimpíades i les seves contribucions a la matèria d'Economia.

Font: Elaboració pròpia.

L'entrenament per les Miniolimpíades d'Economia implica treballar tot el contingut curricular de la matèria. Això permet fer feina amb diferents **elements transversals** crucials en l'educació dels alumnes de 4t d'ESO com ara l'educació per a la democràcia i per al coneixement i la pràctica dels drets humans, l'educació moral i cívica, l'educació per a la igualtat d'oportunitats, l'educació per a la pau, l'educació per a la igualtat dels drets i deures de les persones, la coeducació, l'educació per a la interculturalitat i per a la construcció europea, l'educació ambiental i del consumidor, l'educació viària, l'educació per a la salut

i l'educació sexual³². Són elements a aprofundir a mesura que apareguin a les diferents preguntes d'economia proposades al qüestionari d'equip. El professor ha d'incentivar la reflexió i el diàleg grupal entre els alumnes perquè els integrin i compreguin el seu valor i funcions en la societat i el món en què vivim.

5.4. Seqüenciació

La proposta didàctica es desenvolupa durant el segon trimestre del curs escolar. Consta de 12 sessions (una per setmana) de 55 minuts de duració seqüenciades en quatre fases clarament diferenciades. A continuació presento la descripció detallada de cadascuna d'aquestes per ordre de realització:

Fase 1 - ENS PREPAREM PER UN BON ENTRENAMENT
Finalitat: crear un clima d'aula favorable i establir l'aliança de grup
Objectius: <ul style="list-style-type: none">
→ presentar el projecte i el seu funcionament
→ il·lusionar els alumnes amb una iniciativa innovadora
→ establir de manera consensuada les normes de comportament del grup
→ implicar i responsabilitzar els participants en el seu procés d'aprenentatge
→ generar una energia grupal de confiança, respecte, professionalitat i predisposició
→ escollir un lema motivador i una cançó de grup
Duració: una sessió de 55 minuts
Descripció sessió 1: <p>Comencem el primer dia amb la presentació del projecte. Mentre el professor la projecta explica i exposa tot el que els alumnes necessiten saber sobre el que es farà durant els pròxims tres mesos. És una presentació interactiva oberta a preguntes i aclariments (vegeu Annex IV). Durant la presentació el professor s'aturarà per consensuar amb els alumnes l'aliança (procediment detallat a la p.34), la cançó i el lema de grup. És important escriure-ho tot a</p>

³² Elements transversals que L'article 2.8 de Principis generals del **Decret 34/2015** estableix que han d'estar implícits en l'educació de l'alumnat.

la pissarra perquè la persona responsable de materialitzar-lo a la cartolina tingui tota la informació. La sessió acaba tots de peu i ballant la cançó escollida pel grup.

Fase 2 – TOTS SOM UN I TOTS SOM IMPORTANTS

Finalitat: cohesió d'equips i assignació de rols

Objectius:

- establir els diferents equips que entrenaran junts
- definir els rols de cada membre del grup
- conèixer trets personals i habilitats dels companys
- aprendre a expressar emocions i compartir pensaments
- crear una relació d'equip unida, respectuosa i motivada

Duració: una sessió de 55 minuts

Descripció sessió 2:

La segona sessió comença per la creació dels equips. El professor organitza els grups anticipadament per assegurar-se que siguin heterogenis. Donarà un paper amb un número a cada alumne. A continuació, aclarirà on estaran situats cadascun a l'aula. D'aquesta manera tots els alumnes amb el número 1 hauran d'agrupar-se en un lloc determinat de la classe i així la resta de grups. Una vegada formats, se'ls explica que treballaran sempre junts durant el projecte i que hauran de situar-se sempre en aquest lloc.

Continuem la sessió amb les dinàmiques de coneixement dels membres del grup i utilitzem la plataforma *MyWayPass*. Projectem la dinàmica de "Conócete" la qual està enfocada en conèixer les qualitats personals, interessos i habilitats dels alumnes. Cada grup escull en ordre una part de la motxilla, fem clic, descobrim la pregunta i deixem 5 minuts perquè tots els membres de l'equip la contestin i comparteixin entre ells. Fem una ronda perquè cada equip tingui l'oportunitat d'escollir. A l'Annex V trobareu captures de pantalla sobre les preguntes i disseny visual d'aquesta activitat.

Per acabar, ara que els alumnes han compartit part del seu món interior i es coneixen d'una manera diferent, és el moment d'explicar els diferents rols de cada membre i deixar els alumnes 10 minuts màxim per consensuar quin rol farà cada membre. Els diem que tinguin en compte la descripció del rol i les qualitats que han vist en els seus companys. Mentre ho fan, el professor passa per cada equip ajudant-los i posant ordre. Quan acaba el temps el docent anomena els diferents rols per ordre i els membres de l'equip han d'aixecar la mà quan es digui el seu. La sessió finalitza compartint en veu alta i de manera grupal la resposta a la pregunta: què m'emporto d'aquest segon dia?.

Fase 3 – A ENTRENAR, PARTICIPAR I DONAR-HO TOT!

Finalitat: adquirir coneixements d'economia i competències clau a través de diferents tècniques cooperatives

Objectius:

- aprendre i integrar conceptes del currículum de la matèria d'Economia
- utilitzar coneixements per raonar i escollir en equip la resposta correcta
- saber interpretar dades i gràfics econòmics i explicar-los als companys
- fomentar l'esperit crític, el lideratge personal i la presa de decisions
- potenciar les habilitats de comunicació, escolta activa, assertivitat i cooperació entre membres
- prendre consciència del que saben i del que necessiten aprendre

Duració: vuit sessions de 55 minuts de duració

Descripció:

A la tercera fase s'apliquen les tècniques cooperatives presentades a l'apartat 5.3.1. Metodologia (p.31), perquè els alumnes assoleixin els coneixements necessaris per poder participar en les proves de les Miniolimpíades.

Sessió 3: comencem entregant el qüestionari d'equip. Primer de tot, han d'escriure el número d'equip i el nom de tots els integrants. Abans de

començar a contestar-les, es dediquen 10 minuts a fer una pluja d'idees a la pissarra sobre conceptes i aprenentatges de la matèria d'Economia que ja saben. A continuació, el professor els explica dues tècniques per contestar les preguntes: respirar i llegir-les bé. Es fan 3 respiracions profundes en grup per practicar. D'aquesta manera els preparem i els enfoquem, no només per la prova, sinó per estar presents i poder gestionar els nervis.

A continuació, es deixa temps perquè els alumnes contestin en grup les primeres 15 preguntes. Tenen 25 minuts. Mentre ho fan, el professor els observa i passa pels grups per resoldre dubtes. En acabar, es demana grup per grup les respostes i s'anoten a un quadre a la pissarra. Després es donen les respostes correctes i es corregeixen a la pissarra. Acabem amb un aplaudiment a l'equip guanyador. Aquest procediment serà el mateix quant treballin les preguntes del qüestionari a les diferents sessions. L'anomenarem dinàmica "Qüestionari d'entrenament".

Sessió 4: durant els primers 25 minuts farem la dinàmica "Sac de Dubtes" i els 30 restants els utilitzarem pel "Qüestionari d'entrenament".

Sessió 5: començarem amb la tècnica del "Trenca-closques" amb els següents conceptes: cost d'oportunitat, frontera de possibilitats de producció, microeconomia, macroeconomia i impostos (30 minuts). La segona part la dedicarem al "Qüestionari d'entrenament" (25 minuts).

Sessió 6: destinarem 20 minuts a la "Cadena de preguntes" , 15 més al "Qüestionari d'entrenament" i els 20 restants a la "Galeria d'aprenentatges".

Sessió 7: el setè dia tornem a emprar la plataforma *MyWayPass*. En aquesta ocasió ens enfoquem en les pors i els bloquejos dels alumnes amb l'activitat "Mi monstruo". L'objectiu és que els estudiants els comparteixin amb els seus companys per poder fer-los front, gestionar-los i sentir-se acompanyats en el seu procés de creixement i d'aprenentatge. Primer els alumnes contesten les

preguntes de manera individual en un foli i després les comparteixen amb els membres del seu equip. Emprarem les 5 preguntes que formula la plataforma (vegeu Annex VI).

En aquesta sessió el rol del professor és fonamental, perquè entrem en les inseguretats dels alumnes i en la seva vulnerabilitat. És crucial interactuar amb ells, ajudar-los a respondre les preguntes de manera individual, compartir algunes de les nostres pors actuals i les que teníem a la seva edat, reafirmar-los en la seva valentia per compartir-los i explicar-los que les pors són normals i que quan les acceptem és quan les podem gestionar. Per acabar, es comparteixen de manera oberta amb tot el grup. Es tanca la sessió amb un fort aplaudiment de reconeixement i ballant la cançó que els representa.

Sessió 8: “Sac de Dubtes” (25’) i “Qüestionari d’entrenament” (30’).

Sessió 9: “Trenca-closques” amb els següents conceptes: inflació, productivitat, costos i beneficis, oferta i demanda, i tipus d’interès (30’) i “Qüestionari d’entrenament” (25’).

Sessió 10: “Cadena de preguntes” (20’), “Qüestionari d’entrenament” (15’) i “Galeria d’aprenentatges” (20’).

Nota: durant totes les sessions el professor mostrarà una actitud positiva, un paper actiu i en facilitarà l’execució. Observarà els equips mentre cooperen, farà les explicacions corresponents a la pissarra, aclarirà dubtes, es passejarà per la classe interactuant amb els diferents equips, farà reconeixements als alumnes i incentivarà als que siguin menys participatius.

Fase 4 – CELEBREM I ANALITZEM EL NOSTRE ESFORÇ

Finalitat: avaluar, reflexionar i reconèixer la participació de tot el grup

Objectius:

- avaluació individual dels coneixements
- entrenar i fer un simulacre de les proves oficials
- autoavaluació i coavaluació de la participació i cooperació
- reflexió sobre l'aprenentatge del projecte
- reconèixer l'esforç i participació
- fer un tancament significatiu de l'experiència

Duració: dues sessions de 55 minuts

Descripció:

La quarta fase és el tancament del projecte i en destinarem dues sessions.

Sessió 11: es dedicarà tota la classe a la realització de la prova individual final. Es farà servir un examen anterior de les Miniolimpíades d'Economia que el professor corregirà per determinar quins alumnes representaran al grup a les Miniolimpíades oficials. Els sis alumnes amb la millor puntuació de tots els grups seran els seleccionats. Serà també una sessió d'entrenament perquè els alumnes experimentin el que serien les proves "reals" de les Miniolimpíades i estiguin més preparats.

Sessió 12: la sessió comença anomenant el nom dels sis alumnes amb major puntuació que aniran a les proves oficials. A continuació, i amb la música del seu himne de fons, es fa l'entrega de premis i de la targeta motivadora a tots els alumnes participants. A la darrera part de la sessió es reflexionarà sobre els aprenentatges i s'avaluarà el projecte, els alumnes i el professor (especificat al següent apartat 5.5. Avaluació).

Nota: el professor farà entrega del qüestionari d'equip i material addicional que consideri oportú³³ als alumnes que realitzaran les proves oficials de les Miniolimpíades d'Economia. D'aquesta manera podran repassar, practicar a casa i preparar-se en profunditat pel gran dia. El docent ha d'estar obert i disposat a resoldre dubtes a classe i també via correu electrònic. El suport i la confiança en els alumnes ha de continuar present fins al dia de la prova.

5.5. Avaluació

En primer lloc, es farà una **avaluació diagnòstica** a la sessió 3. Consistirà en una pluja de conceptes d'economia grupal que el professor anotarà a la pissarra. Servirà per activar coneixements, veure el nivell dels alumnes i per adaptar les explicacions a les necessitats de tots els alumnes.

S'utilitzarà l'**observació sistemàtica i contínua** durant la durada de tot el projecte per avaluar la participació, la cooperació, l'actitud i el comportament individual dels alumnes. Farem servir les preguntes informals, els debats a classe i una llista de verificació (vegeu **Annex VII**) que ens servirà per a totes les sessions. Els alumnes l'empraran també per **autoavaluar-se** i **coavaluar** els membres del seu equip. Comptarà un 40% de la nota final de projecte de l'alumne.

Com **avaluació final** del projecte, els alumnes hauran de presentar un treball escrit pel *Classroom* (entre 4 i 6 pàgines) anomenat "Memòria dels meus aprenentatges de les Miniolimpíades d'Economia". Constarà dels següents apartats:

1. Descripció i resum del projecte
2. Els meus aprenentatges sobre la matèria d'Economia
3. Els meus aprenentatges personals i de cooperar en equip
4. Què destaqués i què milloraries de la teva aportació?

---

³³ Es recomana posar tot el material a disposició de la resta d'alumnes al *Classroom* encara que no vagin a les Miniolimpíades oficials per si també estan interessats. Mantenim una filosofia inclusiva en tot moment.

Aquest treball s'avaluarà mitjançant una rúbrica (vegeu **Annex VIII**) i constituirà el 60% restant de la nota final de projecte. Aquesta representarà un 30% de la qualificació trimestral de la matèria d'Economia de cada alumne³⁴.

El darrer dia de classe, els alumnes avaluaran l'actitud del professor, la seva pràctica docent i el projecte, amb la finalitat d'introduir canvis i millores que enriqueixin el desenvolupament de l'experiència. Ho faran mitjançant un qüestionari elaborat amb *Google Forms*³⁵. Feu clic a la següent imatge per veure'l i llegir les preguntes proposades.

6. Conclusions

Les conclusions que presento en aquest apartat són el resultat de tot el procés d'investigació que he dut a terme per completar el meu TFM i de l'aplicació de la proposta didàctica inicial a l'IES La Ribera, de la qual ha sorgit la nova versió millorada i més completa que he desenvolupat a l'apartat 5. Són les següents:

→ La desmotivació a secundària és una realitat que necessita ser atesa i adreçada urgentment. Si es deixa de considerar com un problema bloquejador i es mira com una oportunitat, pot convertir-se en la gran catalitzadora de canvis enriquidors que esdevinguin millores pel sector

---

³⁴ Aquest és el meu suggeriment. És decisió del professor destinar el percentatge que consideri més adient segons la seva programació de la matèria.

³⁵ <https://forms.gle/jxbmvxCvLf3LYz6A>

educatiu. L'educació ens està donant un missatge i és que hi ha "alguna cosa" que no funciona. I aquest mateix missatge es troba també a les aules i té la seva veu particular: la de cada grup classe. Per tant, es tracta d'escoltar, observar el que es necessita i actuar. Gràcies a reflexionar, a acceptar que la desmotivació és un fet i veure-la com un repte educatiu, vaig poder utilitzar-la per inspirar-me a crear i implementar una proposta innovadora per motivar els alumnes de 4t d'ESO.

- La innovació educativa és un instrument a l'abast de tothom per aconseguir una transformació qualitativa a les aules que aconseguixi motivar els alumnes de secundària. Els seus beneficis es veuen reflectits no només en una millora de l'aprenentatge significatiu, sinó també en l'adquisició de competències, d'habilitats i d'instruments de gestió emocional que els permeten millorar la seva autoestima i autoconcepte. Quan vaig implementar el projecte inicial, els alumnes van respondre molt positivament a treballar les seves emocions, a compartir les seves pors i a expressar-se emocionalment amb els seus companys. I això va ajudar a crear un clima de confiança i respecte a l'aula que va permetre la facilitació del projecte amb fluïdesa.
- Innovar no consisteix a fer coses noves i introduir les noves tecnologies a les classes. Tot això ajuda, però sense transformació qualitativa i continua no es produeix la innovació. L'aprenentatge cooperatiu és una metodologia activa "no nova" que, emprada correctament i adaptada al que el grup classe necessita, introdueix la innovació a les aules, afavoreix l'aprenentatge significatiu dels alumnes i potencia la inclusió i l'atenció a la diversitat. Ho vaig poder verificar observant els equips fent feina junts durant el projecte. El concepte de "tots som un" introduït des del principi es podia veure clarament en tots els grups i els alumnes es reconeixien els uns als altres.
- Per motivar els alumnes de secundària no és suficient amb innovar. Sense la figura d'un professor implicat, motivat, amb una actitud propera i professional, organitzat i amb ganes posar en marxa propostes innovadores, no funciona. A més, necessita el suport del centre educatiu i dels seus companys. Quan

vaig proposar el projecte vaig tenir el suport absolut de la meva tutora, de l'institut i dels meus companys. Això em va ajudar a mantenir la motivació inicial i a implicar-me encara més. La meva actitud amb els alumnes va ser oberta, propera, vaig fer d'exemple en preguntes més personals per inspirar-los, mostrava sempre una energia positiva i interès pel projecte, i sobretot, els escoltava. Per ells i elles, això va suposar un increment de la confiança en mi com a professora i en totes les dinàmiques que els suggeria. Perquè els alumnes s'impliquin, participin i es motivin, primer ho ha de fer el docent.

→ Les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears són un element extern que es pot utilitzar com a catalitzador per crear projectes innovadors i motivadors als instituts. La proposta didàctica que defenso en aquest TFM ha nascut gràcies a la seva existència i ha estat inspirada pel seu format i estructura. D'idees innovadores externes es poden crear altres propostes innovadores que poden aportar a crear altres programes innovadors. S'ha d'aprofitar tot el context que el sector educatiu posa al nostre abast, el qual és extens i enriquidor. Només hem de voler veure-ho. En finalitzar el projecte, vaig preguntar els alumnes com el definirien en una paraula. Aquestes són algunes de les seves respostes, les quals m'emocionen i em generen una gran satisfacció pel que representen en relació amb els objectius i la finalitat d'aquest TFM i de la seva proposta didàctica:

"Innovador." - Lucía Espuch

"Enriquidor." - Marta Moreno

"No crec que sàpiga amb una paraula, però innovador, diferent, únic, divertit, aprenentatge..." - Aroa Tomás

"Motivador." - Ricardo Zarnescu: tercer premi a les proves oficials de les Miniolimpíades d'Economia

"Divertit." - Nicolás Nesciel

"Emocionant. Jo crec que l'emoció des del principi és algo únic i que et motiva encara més per voler anar allà." - Samuel Martínez

7. Referències i bibliografia

Alcalde i Pena, J. (2007). Estudi de la transició del primer de batxillerat.

<http://www.xtec.cat/sgfp/llicencies/200708/memories/1756m.pdf>

Amoròs Contra, Josep. (19 de febrer de 2020). Innovació educativa, inclusió i atenció a la diversitat. Blog Universitat Oberta de Catalunya.

<https://blogs.uoc.edu/epce/innovacio-educativa-inclusio-atencio-diversitat/>

Ana La Pedagoga. (24 de setembre de 2021). Desmotivación en el alumnado.

<https://www.analapedagoga.com/desmotivacion-en-el-alumnado/#more-1320>

Aunió, J.A. i Zafra, I. (28 de gener de 2022). El abandono escolar baja al 13,3% durante la pandemia y se acerca más que nunca a la media europea. Madrid/Valencia. El País.

<https://elpais.com/educacion/2022-01-28/el-abandono-escolar-baja-al-133-durante-la-pandemia-y-se-acerca-mas-que-nunca-a-la-media-europea.html>

Artiz, L. (2022). El repte més gran dels professors: motivar els alumnes i crear un bon ambient a l'aula. Hiperbòlic. Revista digital jove i universitària.

<https://www.hiperbolic.es/el-raco-de-l-estudiant/el-repte-mes-gran-dels-professors-motivar-els-alumnes-i-crear-un-bon-ambient-a-l-aula.html>

Badia, A. (2022). El lideratge del canvi educatiu per mitjà de l'espiral d'indagació. Barcelona. Fundació Universitat Oberta de Catalunya.

Recuperat de:

http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/143107/1/PID_00290117.pdf

BBVA Aprendemos juntos en col·laboració amb EL País. (2020). Entrevista a Óscar Martín Centeno, director i mestre. Introduir només tecnologia a l'escola no és innovar.

<https://aprendemosjuntos.elpais.com/ca/especial/introduir-nomes-tecnologia-a-lescola-no-es-innovar/>

Bergadà, N. (18 de gener de 2015). Estratègies i trucs per motivar els teus alumnes.

<https://natibergada.cat/estrategies-trucs-per-motivar-els-teus-alumnes/>

Blanco Guijarro, R. y Messina Raimondi, G. (2000). Estado del Arte sobre las Innovaciones Educativas en América Latina. Santiago de Chile, Convenio Andrés Bello. Recuperat de:

<https://cupdf.com/document/estado-del-arte-sobre-las-innovaciones-educativas-en-america-latina.html?page=101>

Cañal de León, P. (2002). La Innovación Educativa, Madrid. Akal.

Recuperat de:

http://chamilo.cut.edu.mx:8080/chamilo/courses/GESTIONESCOLARORIENTE2019/document/5.-_GESTION_COMO_PROCESO_Y_COMO_INNOVACION/innovacion_educativa_octubre.pdf

Cisternas, M.S. (20 d'octubre de 2021). La ONU advierte: “la educación inclusiva es un derecho y no un favor”. Europapress. Madrid.

<https://www.europapress.es/epsocial/igualdad/noticia-onu-advierde-eduacion-inclusiva-derecho-no-favor-20211020163051.html>

Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2022). Arxiu 13. Metodologies. Protocol Odi i discriminació.

http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0094/eb0034a2-ea93-4c0e-8339-78b9c400843a/13_Metodologia.pdf

Díaz, S. (12 de maig de 2021). Cuatro de cada diez alumnos está desmotivado con los estudios: claves para ayudarles en la recta final de este curso en pandèmia.

<https://www.bebesymas.com/educacion/cuatro-cada-diez-alumnos-esta-desmotivado-estudios-claves-para-ayudarles-recta-final-este-curso-pandemia>

Duran D i Oller M. (2017). Guix. El rol del professorat on es practica l'aprenentatge cooperatiu. Elements d'Acció Educativa.

https://grupsderecerca.uab.cat/grai/sites/grupsderecerca.uab.cat.grai/files/el_rol_de_professorat_en_ac_duran_i_oller_17.pdf

Espinoza-Freire, E., Tinoco Izquierdo, E. i Sánchez-Barreto. R. (2017). Características del docente del S.XXI. OLIMPIA. Revista de la Facultad de Cultura Física de la Universidad de Granma. Ecuador. Vol.14 No.43, abril-junio 2017. ISSN: 1817-9088. RNPS: 2067.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6210816>

GOIB. Conselleria d'Educació i Formació Professional. (31 de gener de 2022). En set anys es redueix a la meitat l'abandonament escolar prematur a les Illes Balears.

<https://www.caib.es/pidip2front/jsp/ca/fitxa-convocatoria/strongen-7-anys-es-reduex-a-la-meitat-lrsquoabandonament-escolar-prematur-a-les-illes-balearsstrong>

HBSC. (2018). Tablas dinámicas.

<https://www.hbsc.es/tablas-2018/contextos-de-desarrollo#Gustoescuela>

Instituto de Inteligencia Emocional y Neurociencia Aplicada. (2021). I Estudio Nacional sobre la Educación Emocional en los Colegios de España. Madrid.

https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/7470_d_I-Estudio-Educacion-Emocional-en-los-Colegios-en-Espana-2021.pdf

Johnson, D.W., Johnson, T.R i Holubec, J.E. (1999). El aprendizaje cooperativo en el aula. Editorial Paidós SAICF. Barcelona.

La Vanguardia. (23 de maig de 2022). España reduce a mitad abandono escolar desde 2010 pero sigue a cabeza en UE.

<https://www.lavanguardia.com/vida/20220523/8286755/espana-reduce-mitad-abandono-escolar-2010-sigue-cabeza-ue.html>

Lesmes, M. (8 d'octubre de 2021). El docente, eje principal para la Innovación en el sector de la Educación. El Economista.

<https://www.eleconomista.es/ecoaula/noticias/11424778/10/21/La-innovacion-clave-en-el-sector-de-la-Educacion-El-docente-eje-principal-para-la-innovacion-en-el-sector-de-la-Educacion.html>

Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació. «BOE» núm. 106, de 04/05/2006. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2006/05/03/2/con>

Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació. «BOE» núm. 340, de 30 de diciembre de 2020. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2020-17264

Make & Learn. (19 de gener de 2021). Metodologies actives per convertir una classe en una experiència.

<https://makeandlearn.cat/metodologies-actives-per-convertir-una-classe-en-una-experiencia/>

Oficina de la UNESCO en Lima. (2016) Serie "Herramientas de apoyo para el trabajo docente" Texto 1: Innovación Educativa. Perú.

Recuperat de: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247005>

Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura (UNESCO, 2017). Guía para asegurar la inclusión y la equidad en la educación. Francia.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259592/PDF/259592spa.pdf.multi>

Organización de las Naciones Unidas. (2022). Objetivos de Desarrollo Sostenible.

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/education/>

Prats, M.A. (7 d'octubre de 2015). Entrevista a Miquel Àngel Prats: “El rol del Mestre d'avui és conèixer i reconèixer l'alumne”. Notícies Blanquerna – URL.

<https://www.blanquerna.edu/ca/noticies/miquel-angel-prats-el-rol-del-mestre-d-avui-es-coneixer-i-reconeixer-l-alumne>

Rafael Bisquerra. Revista Aula Secundaria. (setembre de 2018). En profundidad. Educación emocional en secundaria.

<http://www.ub.edu/grop/wp-content/uploads/2018/11/Educaci%C3%B3n-emocional-para-el-desarrollo-integral-en-secundaria.pdf>

Ramos Ferrer, M. (2014). Estudio sobre la motivación y su relación en el rendimiento académico.

<http://repositorio.ual.es/bitstream/handle/10835/3064/Trabajo.pdf>

Rodríguez, F., Pozuelos, F. J., & García, F. J. (2012). Cuando el cambio llega a la escuela. Estudio de casos sobre los procesos de innovación educativa. Revista Electrónica de Investigación y Docencia (REID), 8, 117–141. <http://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/reid/article/view/1176>

Rodríguez González, A. M., y Rodríguez González, A. (2020). De la Integración a la Inclusión: Un camino aún por recorrer. El caso de la Comunidad Autónoma de Andalucía. Revista de Educación Inclusiva, 13(2), 183-195.

<https://revistaeducacioninclusiva.es/index.php/REI/article/view/640>

Sánchez Ramón, J. M. (2005). La innovación educativa institucional y su repercusión en los centros docentes de Castilla-La Mancha. REICE. Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación, 3(1),638-664. [fecha de consulta 21 de abril de 2022]. ISSN: Disponible en: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=55130163>

Sancho, Gargallo, M.A. (14 de juny de 2021). Radiografía del abandono educativo temprano en España. AgendaPública. El País. <https://agendapublica.elpais.com/noticia/17235/radiografia-abandono-educativo-temprano-espana>

Seràs UIB. (2022). VI Miniolimpiades d'Economia de les Illes Balears. Universitat de les Illes Balears. <https://seras.uib.cat/olimpiades/minieconomia/>

TechEspaña School of Teaching. (16 d'abril de 2021). Concepto de educación inclusiva. <https://www.techtitute.com/educacion/blog/concepto-de-educacion-inclusiva>

UNIR Revista. (1 de febrer de 2022). Informe Warnock: claves e importancia en la educación especial. <https://www.unir.net/educacion/revista/informe-warnock/>

Universidad Europea Online. (12 d'agost de 2020). Diferencias entre integración y inclusión educativas. <https://innovacion-educativa.universidadeuropea.com/noticias/diferencias-entre-integracion-e-inclusion-educativas/>

Universidad Politécnica de Madrid. Ángel Hidalgo. (17 de diciembre 2013). IEA 8: Innovación educativa basada en metodologías educativas. [Arxiu de vídeo] <https://www.youtube.com/watch?v=jiWJ8Ad7Vr0>

Vázquez Toledo, S., Latorre-Coscolluela, C. i Liesa-Orús, M. (2021). Un análisis cualitativo de la motivación ante el aprendizaje de estudiantes de educación secundaria. Zaragoza.

<https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/211227/Vazquez.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Velez Bermúdez, A. (24 d'octubre de 2011). Metodologies per Atendre la Diversitat. Institut Ciutat de Balaguer.

<https://sites.google.com/a/xtec.cat/metodologiesperatendreladiversitat/sessio-presencial-2-treball-cooperatiu/algunes-tecniques-cooperatives>

Vives Vives Blog. (23 de febrer de 2021). Entrevista Andreas Schleicher. “Els millors sistemes educatius seleccionen i eduquen curosament els seus docents”.

<https://blog.vicensvives.com/ca/andreas-schleicher-els-millors-sistemes-educatius-seleccionen-i-eduquen-curosament-els-seus-docents/>

Zafra, I. (13 de junio de 2021). La crisis de los 13 años: los alumnos pierden masivamente el entusiasmo por la escuela en la ESO.

<https://elpais.com/educacion/2021-06-13/la-crisis-de-los-13-anos-los-alumnos-pierden-masivamente-el-entusiasmo-por-la-escuela-en-la-eso.html>

Zamora P, J.L. (2013). Innovación Educativa. Guatemala.

Recuperat de: <http://drjorgezamoraprado-ceap.com/wp-content/uploads/2018/10/Innovaci%C3%B3n-Educativa.pdf>

Annex I - Miniolimpiades a l'IES La Ribera

Retroacció i opinions dels alumnes sobre la seva experiència

→ Preguntes

1. Com ha estat per tu entrenar per les Miniolimpiades d'Economia?
2. Què has aportat al teu equip?
3. Què has après dels teus companys?

→ Respostes

1. *“Ha estat divertit i molt entretingut.”*
2. *“Energia i els meus coneixements.”*
3. *“A ser més col·laborativa i a escoltar més els altres.”*
(Martina Parra – 4t d'ESO)

1. *“Ha estat interessant i he après més sobre economia.”*
2. *“He aportat respostes i solucions a alguns dubtes.”*
3. *“Que tenen coneixements de l'economia a Espanya.”*
(Carlos Ortega – 4t d'ESO)

1. *“Una activitat entretinguda que m'ha servit per adonar-me que encara em falta molt per saber sobre l'economia.”*
2. *“Crec que motivació, competitivitat i ganes d'aprendre. També pensar abans de contestar.”*
3. *“He après moltes coses d'economia que sabia.”*
(Abril Manera – 4t d'ESO)

1. *“Ha estat molt bé.”*
2. *“Els meus raonaments i la meva opinió.”*
3. *“El companyerisme és important.”*
(Martina ribera – 4t d'ESO)

1. *“Ha estat memorable. Suposo que és una activitat entretinguda que tots els nins haurien d’experimentar.”*
2. *“Ànims i els meus coneixements.”*
3. *“A aprendre a confiar en els coneixements dels altres i a treballar en equip.”*

(Fátima Embalo – 4t d’ESO)

1. *“He trobat que les Miniolimpiades d’Economia és una alternativa molt divertida i dinàmica per aprendre molt sobre l’economia, i l’entrenament m’ha agradat molt.”*
2. *“Al meu equip he aportat suport, diversió i alegria.”*
3. *“He après dels companys que treballar en equip és molt millor que fer-ho tot sol.”*

(Fabio Diaz – 4t d’ESO)

1. *“Per a mi ha estat una bona experiència, ja que ha sigut una manera de fer una activitat a classe, però de la manera més entretinguda, perquè ho vam fer en grups, a més a més, perquè hem pogut aprendre preguntes que nosaltres no sabíem, però un company sí.”*
2. *“He aportat algunes respostes.”*
3. *“Que en equip es funciona bastant bé.”*

(Isabel Escriche – 4t d’ESO)

1. *“Ha estat bastant bé, sobretot en la part de pensar raonadament i fer el teu cervell pensar.”*
2. *“He aportat una actitud humorística i crear un bon ambient.”*
3. *“He après que alguns companys són més divertits i saben compaginar això amb el treball grupal.”*

(Bin Wu Gu – 4t d’ESO)

Annex II – Qüestionari d'equip Miniolimpiades d'Economia 4t d'ESO

Exemples de preguntes emprades amb els alumnes de l'IES La Ribera

QÜESTIONARI D'EQUIP Exercicis i preguntes d'entrenament

Contesteu a les següents preguntes de resposta múltiple marcant-hi l'opció a, b, c o d que considereu correcta. A les Miniolimpiades de la UIB, les preguntes **mal contestades descompten 0,25 punts**. Només hi ha **una única resposta correcta**. **Respireu, llegiu-les amb tranquil·litat i raoneu-les bé abans de contestar-les precipitadament.** És important.

1. Per què és important **reduir** les desigualtats?
  - a) Per a crear una societat més equitativa
  - b) Ajudar els que més ho necessiten
  - c) Augmentar la pobresa
  - d) Totes són correctes

2. La Unió Europea és:
  - a) Una unió social i fiscal
  - b) Una unió social i monetària
  - c) Una unió laboral i fiscal
  - d) Una unió econòmica i monetària

3. Dins les funcions de l'Estat **no** es troben:
  - a) Consumir bens i serveis
  - b) Distribuir béns i serveis
  - c) Administrar els ingressos i despeses públiques
  - d) Dirigir la política econòmica

4. Els **agents econòmics** són:
  - a) Les famílies, les persones i l'Estat
  - b) Les famílies, les empreses i l'Estat
  - c) Les persones, els centres escolars i l'Estat
  - d) Hi ha 2 respostes correctes

5. Quin **sector econòmic** predomina a les **Illes Balears**?
  - a) El secundari
  - b) El terciari
  - c) El primari
  - d) L'industrial

6. Què ha estat **mitjà de canvi** al llarg de la història?
- Només les monedes i els bitlles
  - Or, plata, llavors, etc.
  - Or i bitllets només
  - Euros i dòlars únicament
7. Quines **característiques** tenen les targetes de dèbit?
- Puc gastar més diners dels que tinc
  - No puc gastar més diners dels que tinc
  - És un error i es diuen targetes de crèdit?
  - No és prepagament
8. La inflació és:
- Ocupació elevada
  - La pujada continuada de preus
  - La baixada continuada de preus
  - Tipus d'interès baix
9. Una frase d'economia normativa és:
- La taxa de desocupació és el 27%
  - La taxa d'ocupació és massa alta
  - La taxa d'ocupació és el 27%
  - Totes són frases d'economia positiva
10. Si els **preus** pujen:
- La quantitat demandada puja
  - La quantitat demandada roman igual
  - La quantitat demana baixa
  - No es pot saber
11. Si l'**oferta** puja:
- Els preus apugen
  - Els preus romanen igual
  - Els preus baixen
  - No es pot saber
12. Un exemple **d'impost indirecte** seria?
- L'IVA
  - L'Impost de societats
  - Una taxa
  - L'IRPF

13. En Joan ha incrementat aquest any els seus **ingressos** de 25.000 € a 30.000 €. Això representa:
- Un increment del 5%
  - Un increment del 5.000%
  - Un increment del 20%
  - Un increment del 16.1%
14. El **preu** que té demanar **diners** en préstec es coneix com:
- Inflació
  - Tipus d'interès
  - Creixement econòmic
  - Microeconomia
15. Quins de les següents **no** és una característica d'una targeta de crèdit?
- Puc gastar més diners dels que tinc
  - No puc gastar més diners del que tinc
  - Em cobren interessos
  - No és prepagament
16. Digués quines d'aquests temes corresponen a la **microeconomia**:
- Els preus dels hotels de la platja de Palma han pujat un 2%
  - La inflació espanyola ha pujat un 2%
  - El PIB de l'economia espanyola ha crescut un 3,5%
  - L'atur espanyol s'ha reduït segons les dades de l'EPA
17. La **taxa d'atur** és el quocient percentual entre:
- La població desocupada i la població total
  - La població activa i la població total
  - La població desocupada i la població activa
  - La població desocupada i la població de 16 anys o més amb capacitat per treballar

18. Digues quins d'aquests temes corresponen a la **macroeconomia**:

- a) Els preus dels hotels de la Platja de Palma han pujat un 2%
- b) La inflació a les Balears ha registrat un increment del 2%
- c) Els preus del lloguer turístic a Eivissa han augmentat un 15%
- d) Tots els enunciats anteriors corresponen a l'anàlisi macroeconòmica

19. Imagineu que un estudiant de quart d'ESO de les Balears té l'opció de començar a treballar com a cambrer amb un sou mensual de 1.200 euros i, en canvi, seguir estudiant batxillerat implica un cost de matrícula i de llibres de 2.000 euros anuals.

En aquest context, indica **quin és el cost d'oportunitat que suposa per a l'alumne continuar estudiant dos anys (primer i segon de batxillerat) sense fer feina.**

- a) 9.600 euros
- b) 28.800 euros
- c) 32.800 euros
- d) 4.000 euros

20. A Espanya, les competències de la **política monetària** corresponen al:

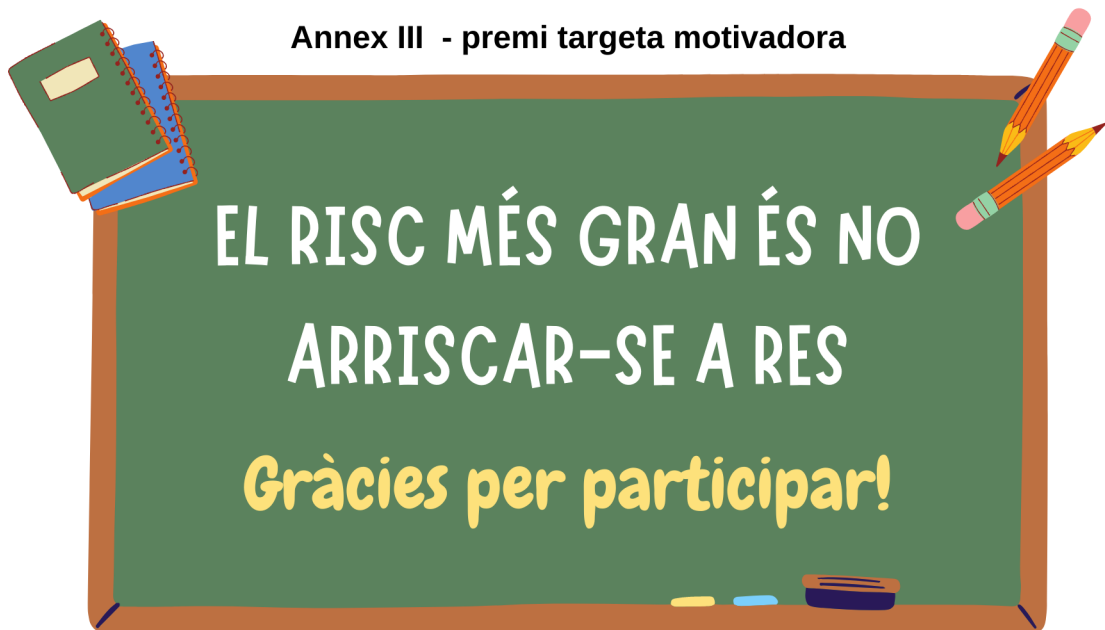
- a) Govern d'Espanya
- b) Banc d'Espanya
- c) Banc Central Europeu
- d) Són correctes la b) i la c)

*Font 1: proves anteriors de les Miniolimpíades d'Economia de les Illes Balears proporcionades per la Doctora i col·laboradora María Llompart.

**Font 2: quadern de l'alumne de 4t d'ESO d'Iris Martín Arconada de Al Loro con la Economía <https://alloroconlaeconomia.wordpress.com/2020/03/31/cuaderno-del-alumno-economia-4o-de-eso/>

Annex III - premi targeta motivadora

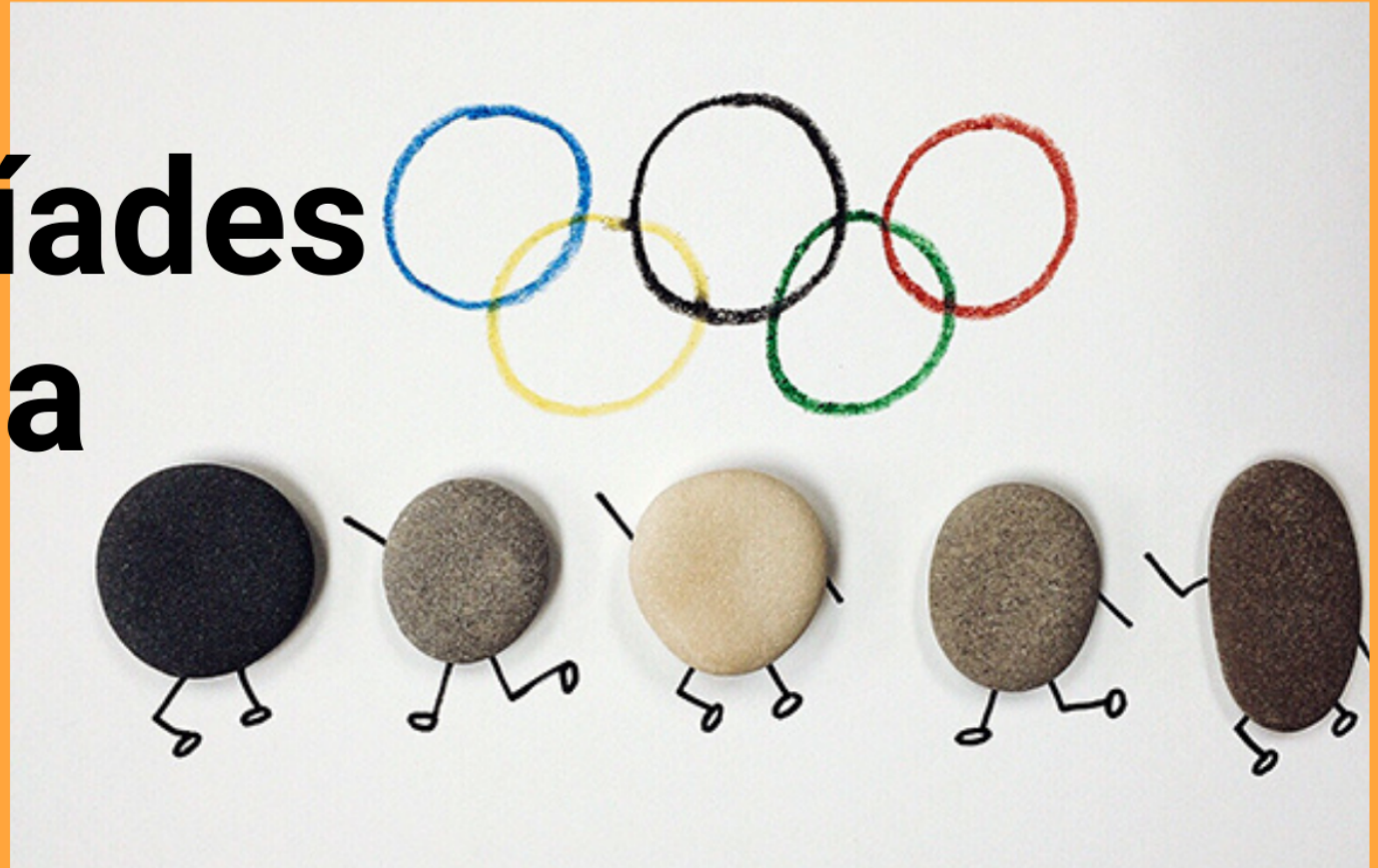

Miniolimpíades d'Economia 2022
4t d'ESO - IES La Ribera

Annex IV - Presentació

Miniolimpíades d'Economia

*Let's do it
together!*

4t d'ESO - IES La Ribera

Projecte Miniolimpiades

- ✓ Què és?
- ✓ Què farem?
- ✓ Com treballarem?
- ✓ Què necessitem?

✓ Què és?

- **És un projecte innovador i motivador**
- **És un entrenament per poder anar a les Miniolimpíades d'Economia de la UIB**
- **Treball en equip**
- **Motivació**
- **Superació**
- **Aprenentatge**
- **Cooperació**
- **Diversió**

Què farem?

Pràctica

Continguts

Repàs

Equips

Eslògan

Repiració

Tècniques

Cooperació

Ajuda

Valors

Himne

Concurs

Premis

Estudi

Sorpreses

Emocions

Com treballarem?

**EQUIPS
PETITS**

INDIVIDUAL

GRUPAL

✓ Què necessitem?

- **Llibreta**
- **Llibre i apunts classe**
- **Implicació**
- **Col·laboració**
- **Ganes**
- **Confiança**
- **Participació**
- **Creieu en vosaltres**

Important

- **Miniolimpíades UIB: 28 d'abril a les 11:30h.** *Informació, format i premis: <https://seras.uib.cat/olimpiades/minieconomia/>*
- **Inscripció: últim dia el 22 d'abril**
- **Els 6 alumnes** amb una puntuació més elevada en la prova individual final aniran a les miniolimpiades de la UIB
- La resta, si participeu i us impliqueu, podeu tenir també sorpreses i recompensa
- Cada membre de l'equip a una major puntuació de classe tindrà **un punt addicional** en la qualificació individual

La nostra Aliança de grup

- Què **necessito** i demano als meus companys?
Respecte, confiança, ajuda, alegria, paciència...
- Què **vull aportar** al meu grup en aquest projecte?
Coneixements, cooperació, idees, energia...

La nostra cançó d'equip

- Melodía cantada o música
- Ens representi
- Ens motivi
- Que ens faci sentir
- Que ens connecti

El nostre eslògan

"Sols podem fer poc, junts podem fer molt."
(Hellen Keller)

"Ningú arriba al cim sense l'ajuda d'altres."
(Manuel Corazzari)

"El talent guanya partits, però el treball en equip i la intel·ligència guanyen campionats." (Michael Jordan)

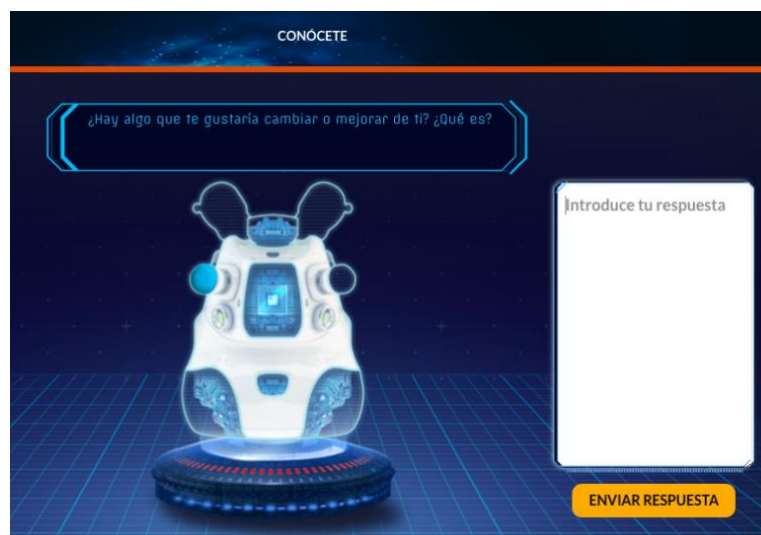
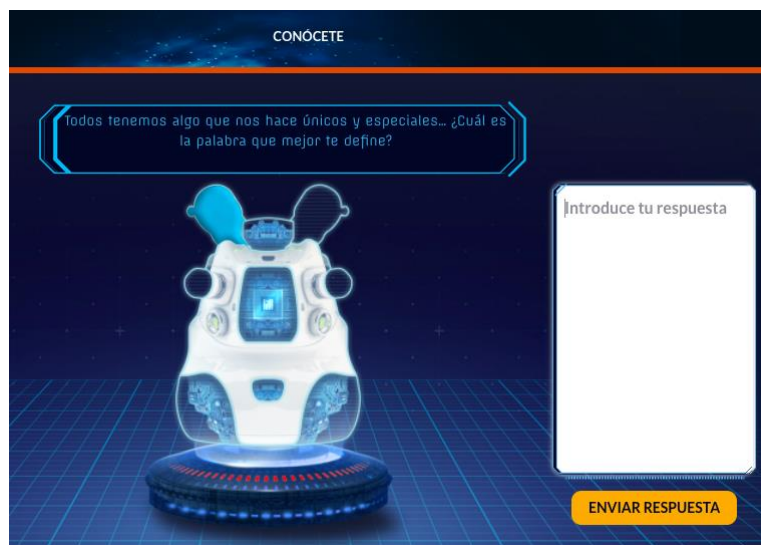
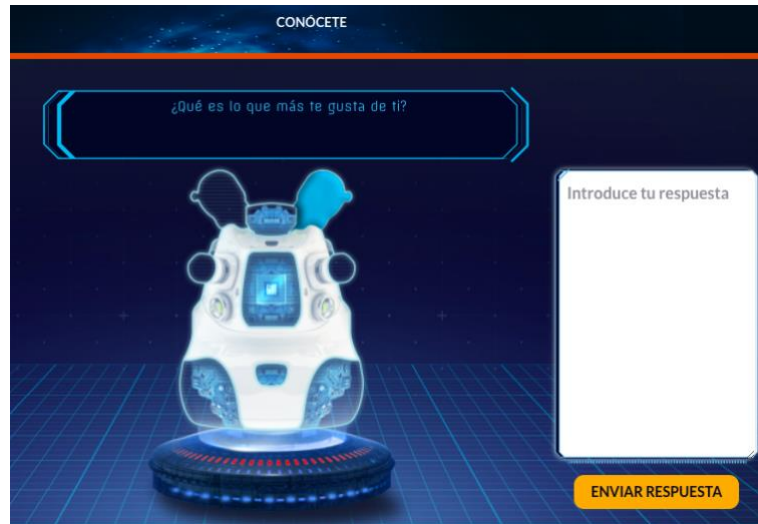

Comencem?

Annex V - "CONÓCETE" - MyWayPass

Captures de pantalla amb exemples de preguntes i disseny de la dinàmica

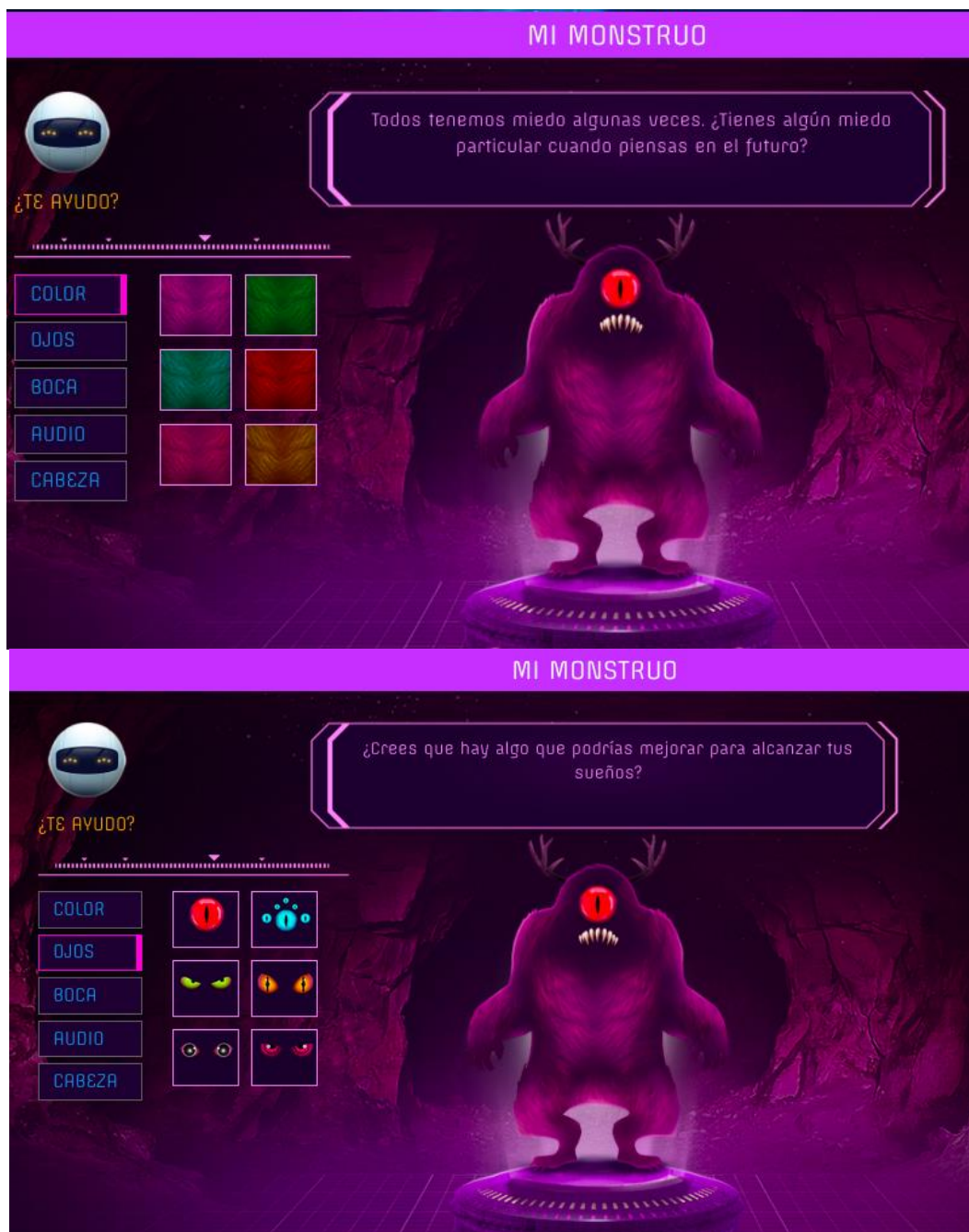
Font: www.mywaypass.com

Annex V - “MI MONSTRUO” - MyWayPass

Captures de pantalla amb exemples de preguntes i disseny de la dinàmica

Font: www.mywaypass.com

MI MONSTRUO

¿TE AYUDO?

En ocasiones nuestro alrededor espera determinadas cosas de nosotros. ¿Quién crees que podría enfadarse si escoges un camino diferente al que se espera de ti?

COLOR

OJOS

BOCA

AUDIO

CABEZA

MI MONSTRUO

¿TE AYUDO?

¿A quién crees que podrías decepcionar si no consigues alcanzar tus sueños?

COLOR

OJOS

BOCA

AUDIO

CABEZA

MI MONSTRUO

¿TE AYUDO?

¿Qué es lo peor que podría pasar si no consigues tu meta este curso?

COLOR

OJOS

BOCA

AUDIO

CABEZA

Annex VII – Llista de verificació

Autoavaluació, coavaluació i avaluació del professor

Nom i llinatges: _____ Curs: _____

INDICADOR	SI	NO
Manté una actitud activa i participativa		
Es responsabilitza del seu rol		
Aporta idees i coneixements		
Respecta les pautes consensuades a l'aliança		
Estimula i motiva el seu equip		
Respecta el torn de paraula en els diàlegs grupals		
Dedica temps per llegir, entendre i reflexionar les preguntes		
Es mostra segur a l'hora d'explicar les respostes als companys		
Dona espai als seus companys per compartir coneixement		
Argumenta i explica adequadament les seves respostes		
Participa activament en les reflexions grupals		
Comparteix emocions i aprenentatges personals		
Segueix les pautes i estructures de les sessions		
Ajuda els seus companys d'equip		
Col·labora amb el professor i amb la pràctica de les dinàmiques		

*Font: elaboració pròpia

Annex VIII - Rúbrica per avaluar el treball escrit "Memòria dels meus aprenentatges de les Miniolimpíades d'Economia".

Nom i llinatges: _____ Data: _____

Nota: _____

CRITERIS	Novell - 2,5	Aprenent - 5	Avançat - 7,5	Expert - 10
Continguts (25%)	El contingut no presenta dos o més apartats que es demanen ni tampoc el mínim de pàgines requerides	El contingut no presenta un dels apartats que es demanen i no s'ajusta al mínim de pàgines requerides	El contingut presenta tots els apartats que es demanen, però no s'ajusta al mínim de pàgines requerides	El contingut presenta tots els apartats que es demanen i s'ajusta al mínim de pàgines requerides
Ortografia i gramàtica (25%)	El treball està ple de faltes d'ortografia i errors gramaticals (més de 20)	El treball té diverses faltes d'ortografia i errors gramaticals (entre 10 i 20)	El treball té algunes faltes d'ortografia i errors gramaticals (entre 5 i 10)	El treball no presenta faltes d'ortografia ni errors gramaticals
Presentació (25%)	Mala presentació, apartats desordenats i incomplets, falten títols i dades personals	Presentació normal, apartats ordenats però incomplets, inclou títols i dades personals	Presentació adequada, apartats ordenats, complets, inclou tots els títols i dades personals.	Presentació excel·lent, apartats ordenats, complets, destacats, inclou tots els títols i dades personals
Expressió (25%)	Manca de coherència i connexió en les explicacions, no expressa aprenentatges ni una visió crítica de la seva participació	Coherència i connexió en les explicacions, però no expressa aprenentatges ni una visió crítica de la seva participació	Coherència i connexió en les explicacions, expressa aprenentatges, però no una visió crítica de la seva participació	Coherència i connexió en les explicacions, expressa aprenentatges i la visió crítica de la seva participació

*Font: elaboració pròpia